

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

Патријарх Вартоломеј и Патријарх Иринеј у Хрватској

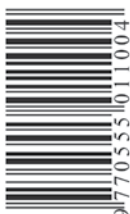

Број 1188   Цена 90 динара   2,5 KM   15. септембар 2016. године

У овом броју:

| Црква Светог Димитрија | Древни српски православци
и јасеновачки новомученици – хероји и свеци целог Православља | Ви-
зантија – свет промена | Рђава иницијатива бившег министра | Гимназија „Па-
тријарх Павле“ | Теотоконими – називи за Пресвету Богородицу | Ева – створена
од Адамовог ребра Снови у Новом Завету |

ISSN 0555-0114

Пећка Патријаршија

„**К**ад дођемо на Шар планину казаћемо стање овде нашег народа, а сада ево нас да кажемо коју о нашој пре Патриаршије Архиепископији, а доцније Патриаршији српској. На дивној је и прекрасној месности наша прастара Архиепископија, или Патриаршија само српске земље од Св. Саве па до Душана, а од овог Патриаршија свију земаља од Италије па до Цариграда и у свој Малој Русији и Криму, све до цара Лазара, од овог опет само срп. земље, са разним титулама но без власти других па све до 1765. год., а сада само прости и доста сиромашан и убог манастир Св. Арсенија. Он је баш на самом ждрелу планинском, кроз које се пробија прекрасна, брза, бистра, студена и вечно жуборећа, хучећа и власајући се Бистрица Пећска; тако рећи он је у самим устима овог ждрела“ (из књиге *Пушойис* М. С. Милојевића, *Дела љаве старе Србије*, II свеска).

Турски зулуми

Готово читава историја српског народа се може сагледати кроз стилове средњовековног зидног сликарства на зидовима пећких цркава. Док је иконостас из времена градње цркве, фреске у Св. Димитрију настале су приближно две деценије касније и то заслугом и ктиторским подвигом Јоаникија II, тадашњег српског архиепископа. На овакво закључивање упутила је представа на западном зиду – представа Св. Јоаникија, угледног монаха VIII–IX столећа, који се, као имењак и заштитник српског архиепископа, обраћа молитвом Богородици: *О ѡресвеѣѡа Боѡродице ѡрими молбу раба својеѡа архиеѡискоѡа Јоаникија*. Овај лик доста прецизно датује живопис, јер се зна да је будући први српски патријарх био архиепископ између 1338. и

На зидовима овог храма, гледајући фреске, слушамо *џриче* из неколико циклуса – из живота Св. Димитрија, Васељенске саборе и два српска сабора. Међу фрескама XIV века издвајају се управо сцене које се односе на два српска сабора: Св. Саве и Стефана Дечанског, са свода у западном делу цркве. Очигледно, оне су пандан Васељенским саборима насликаним уз њих, и представљају одраз настојања да се у српској држави очува чистота хришћанских догми.

11

ПРАВОСЛАВЉЕ 1188

2

Црква Светог Димитрија
Зорица Нешић

4

Активности Патријарха

5

Древни српски православци
и јасеновачки новомученици
– хероји и сведци целог Православља

10

Византија – свет промена
Бакон др Ивица Чаировић

12

Рђава иницијатива бившег
министра

14

Гимназија „Патријарх Павле“
Славиша Костић

12

Стопама наших предака
Зорица Нешић

16

Живот и рад Еп. Николаја (16)
Појам теологије (III)
Радован Биговић

19

Теотоконими
називи за Пресвету Богородицу
Проф. др Ксенија Кончаревић

22

Ева – створена од Адамовог
ребра
Проф. др Родољуб Кубаић

24

Снови у Новом Завету
Проф. др Предраг Драгићиновић

26

Разумевање Крста на хришћан-
ском Западу
и на хришћанском Истоку: слич-
ности и разлике
Јован Благојевић

28

Краљ Александар I Обреновић
у посети манастиру Хиландар

32

Топлички устанак (10. део)
Лебане у рукама устаника
Анђоније Ђурић

36

Вечите хероине народа Србије

38

Изложба славним прецима у
част

39

Велики раскол: јуче и данас

40

Свет књиге

41

Наука, уметност, култура...

42

Кроз хришћански свет

44

Из живота Цркве

На насловној страни:
Патријарх Вартоломеј и Патријарх
Иринеј у Хрватској

Фото: Ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Презвитер др Александар Ђаковац

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Круничковић

Лектор и коректор
Ана Јокић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

**Изази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двобој.** Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!
Не слати девизне чекове!

Годишња претплата за иностранство:
Обична поштом је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35GBP,
авионом: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDE33)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS35145007080000135615
Informativno Izdavska Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer

Телефони:

Редакција: +381 11 30-25-116

Маркетинг: +381 11 30-25-113

Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786

e-mail: pravoslavljje@spc.rs – редакција

pretplata@spc.rs – претплата

pravoslavje.rs; www.pravoslavljje.rs

web:

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији. Текстови
и прилози објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и
представља повреду ауторског права и кривично дело.

Графичка припрема, слог и прелом: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.

Дистрибутер: „Polydor“ д.о.о.,
Ломинка 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 – Православље
COBISS.SR-ID 16399106

**Православље се штампа уз помоћ Управе
за сарадњу с Црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије**

Графичка припрема овог, 1188. броја Православља, завршена је
у среду, 14. септембра 2016. године у 10.00 часова, када је
у штампу предат овај број новина Српске Патријаршије.

Званични приједи

Његова Светост Патријарх српски Иринеј, председник Србије Томислав Николић, Александар Дибал испред „Гаспром њефта“ и гђа Манана Валентиновна Попова у име Московског међународног фонда за пружање помоћи УНЕСКО потписали су 30. августа 2016, у Председништву Републике Србије у Београду, уговор о донацији за унутрашњу декорацију Храма Светог Саве на Врачару између Друштва за подизање храма и ових руских компанија.

Тим поводом Патријарх Иринеј је рекао да је Српска Православна Црква дубоко захвална сестринској Руској Цркви са Патријархом Кирилом на челу. Амбасадор Русије у Србији Александар Чепурин изразио је наду да ће осликавање бити завршено до краја следеће године захваљујући помоћи руске компаније „Гаспром њефт“ од четири милиона евра, и додао да ће храм, који је симбол Београда, постати симбол пријатељства и узајамне подршке Србије и Русије.

„За последњих двадесет осам година Руска Православна Црква обновила је и саградила 28.000 храмова. Тим искуством помажемо Српској Цркви“, рекао је Митрополит волоколамски Иларион.

„Веома нам је драго што ово искуство које смо стекли, наши уметници могу сада да примене у раду под куполом највеличанственијег храма на Балкану“, рекао је председник Одељења спољних црквених веза Московске Патријаршије Митрополит Иларион.

Извор: ТВ Храм

Дана 8. септембра 2016. у званичној службеној посети код Патријарха Српског боравио је генерални директор и регионални менаџер компаније „Лукоил Србија“ Андреј Куку, заједно са својим сарадницима. Том приликом је између компаније „Лукоил Србија“ и Епархијског управног одбора АЕМ потписан Уговор о пословној сарадњи.

У Саборној цркви

Патријарх српски Иринеј служио је у недељу, 4. септембра 2016, Свету Архијерејску Литургију у Саборној Цркви у Београду. Патријарх је благословио дан када наша деца ступају у школу и поручио да образовање значи стицање образа, части, достојанства и поштења. „Нека наша деца то науче од малих ногу да би знала сутра, када постану одрасли људи и када буду заузели одговорне положаје у друштву, да буду онакви какве их Господ жели и онакви какве их народ жели. Да послуже Богу пре свега и својему народу. Нека их Господ благослови и да мудрост Божанску и благодат Божију да успевају у свему добром, честитом и племенитом“, благословио је Свјатијејши. „Нека Господ просвети ум наше деце, нека их обасја, нека помогне нашој деци да сазнају да је без вере немогуће упознати свет и смисао нашег живота. Да их Господ просвети у вери, јер када веру имамо онда имамо Господа са собом, а када Господа имамо онда имамо све оно што нам је потребно овде и за читав наш живот и нашу будућност“, беседио је између осталог Патријарх Српски.

Извор: ТВ Храм

У Загребу

Његова Свесветост Патријарх васељенски и цариградски Вартоломеј стигао је 9. септембра 2016.

године у Загреб, главни град Републике Хрватске. Васељенског Патријарха на писти загребачког аеродрома дочекао је Његова Светост Патријарх српски Иринеј, Митрополит загребачко-љубљански Порфирије, Преосвећена Господа епископи: бачки Иринеј и славонски Јован и амбасадорка Републике Грчке у Загребу гђа Елени Герокостопулу. У пратњи Његове Свесветости у посету епархијама Српске Православне Цркве у Хрватској дошли су и Митрополит сасимски Генadiје, ђакон Андреј и Петар Софијанопулос. Више о овој посети читајте на странама 5–9.

Његова Свесветост Патријарх васељенски и цариградски Вартоломеј у Хрватској

Древни српски православци и јасеновачки новомученици – хероји и свеци целог Православља

– Будите под крошњом српских мученика, тог дрвета благословених Срба – рекао је Патријарх Цариградски током историјске посете епархијама СПЦ у Хрватској и позвао православне Србе да иду путем својих очева, јунака и светаца.

Његова Свесветост Патријарх васељенски и цариградски Вартоломеј боравио је 9. и 10. септембра 2016. године у Хрватској, где је отворио Научну конференцију под називом *Новомученици: Полијерсијекшива II*, одржану у Загребу. У суботу, 10. септембра, Васељенски Патријарх и Патријарх Српски Иринеј служили су, поводом обележавања 75 година од страдања Светих мученика јасеновачких, уз саслужење више епископа и представника Московске Патријаршије, Пољске и Румунске Православне Цркве, Свету Архијерејску Литургију у Храму Рођења Светог Јована Крститеља у Јасеновцу. Потом је освештан обновљени Епископски двор у Пакрацу.

Дочек у Загребу

Његову Свесветост Васељенског Патријарха на писти загребачког аеродрома дочекао је Његова Светост Патријарх српски Иринеј, Митрополит загребачко-љубљански Порфирије, Преосвећена Господа епископи: бачки Иринеј и славонски Јован и амбасадорка Републике Грчке у Загребу гђа Елени Герокостопулу. У пратњи Патријарха Вартоломеја у посету епархијама Српске Православне Цркве у Хрватској дошли

су и Митрополит сасимски Генадије, Ђакон Андреј и Петар Софијанопулос.

По доласку, Васељенски Патријарх Вартоломеј се у ВИП салону загребачког аеродрома обратио бројним представницима медија, изразивши том приликом најдубљу захвалност што има част да се налази на канонском подручју сестринске Српске Православне Цркве: „Повод мог доласка у Хрватску је жеља да сви заједно одамо почаст жртвама у Другом светском рату. Културни и цивилизацијски ниво сваке земље и народа мери се његовим односом према прецима, а посебно према онима који су мученички страдали служећи својој отаџбини. Свето Писмо нас учи да се радујемо када се други радују и да плачемо када други плачу. Између Православних Цркава постоје блискости и у радости и у жалости. Долазећи из Цариграда у Хрватску доносим братске поздраве и благослове свим православним верницима, поручио је Патријарх Вартоломеј.

Достојанство човека као иконе Божије

У комплексу Православне гимназије „Катарина Кантакузина Бранковић“, са почетком у 10,30 часова у капели Храма Светог Саве, свештенство Митрополије загребачко-љубљанске служило је свечану докологију. Радост поводом историјске посете Патријарха Вартоломеја и Патријарха Иринеја била је увеличана и присуством П. Г. архијереја Српске Православне Цркве: црногорско-приморског Амфилохија, бачког Иринеја, врањског Пахомија, далматинског Фотија, горњокарловачког Герасима, славонског Јована и умировљеног захумско-херцеговачког Атанасија. Сабрање је својим присуством увеличала и висока делегација Пољске Православне Цркве.

Свечаној служби благодарења присуствовали су настојтељи више манастирских обитељи, представници Римокатоличке Цркве, верских заједница, дипломатског кора, научних и културних институција.

На свечаној докологији поздравно слово поводом благословене посете Његове Свесветости Патријарха цариградског Вартоломеја свештеној Митрополији загребачко-љубљанској, изговорио је Митрополит загребачко-љубљански Порфирије, који је између осталог рекао: „Свесветјејши оче и владико, Архиеписко-

Миротворац који гради мостове љубави
Митрополит загребачко-љубљански Порфирије рекао је да ће посета Патријарха васељенског Вартоломеја имати далекосежни значај. „Чини ми се да може да утиче и на боље разумевање Срба и Хрвата, православних и католика, а да, у неком смислу, може допринети и макар за мало побољшању односа између Србије и Хрватске“, рекао је Митрополит Порфирије, који је подсетио да је Патријарх Вартоломеј широм света познат као велики миротворац, као човек љубави, човек који повезује и гради мостове између народа, религија и држава.

пе Константинова града, Новог Рима и Патријарше Васељенске, Господине Господине Вартоломеје, ми као деца свога Оца, дочекујући данас у чувеном граду Загребу Вас свега под небом Православља поштованог Корифеја, радујемо се и веселимо и у исто време радост своју свету објављујемо. Добро нам дошли у наш Загреб, главни град Републике Хрватске. Наша благодарност Дародавцу свих добара, Једноме у Тројици слављеноме Богу, још је већа зато што смо доживели такав благослов да први пут у историји Хрватске, надамо се не и последњи, Наша помесна Црква има прилику да целива кроз Вашу свештену личност првога по реду, части и одговорности, Епископа православне Васељене... Сећајући се тако невиних жртава, новомученика јасеновачких, поучавамо се њима да право на живот и достојанство човека као иконе Божије припада свакоме без изузетка. Према томе, дужни смо, ако желимо хришћанима се назвати, да искажемо једнако поштовање према свим невиним жртвама. Овде нема места за разлике, било етничке, верске, расне, партијске или било какве друге. Србин или Хrvat, муслиман, Јеврејин или Ром, или било ко други, ако невинно пострада Божији мученик постаје. Према томе, за нас се не поставља питање да ли ћемо и како жалити сопствене жртве, а како ћемо осудити

грехе и злочине других. Шта је од тога природније! Одговор се подразумева. Питање је, међутим, како ћемо постати способни да поштујемо и жалимо невинне жртве других, и на који ћемо начин успети да видимо своје грехе и промашаје. Када то постигнемо, тада ћемо стећи претпоставку помирења народа и започећемо нову епоху правде и истине.

Имајући све ово пред очима и клањајући Вам се, приносимо у радости и смирењу скромно уздарје Вашој неисцрпној љубави, Свештену икону Светога Андреја, заштитника Центра Православља, да Вас подсећа на верност нашег христовљубивог народа мајци Цркви, и предању Једне и исте и неразделиве Православне Цркве“, рекао је Митрополит Порфирије.

Међународни симпосион о страдањима у 20. веку

После свечане доксологије, у организацији Одбора за Јасеновац САСабора СПЦ и Музеја жртава геноцида, у конгресној сали гимназије одржан је Међународни симпосион под називом: *Новомученици: Полијерсијекција II*. Симпосион је отворио Патријарх Вартоломеј, који је и одржао уводно предавање. У раду конференције учешће су узели најеминентнији стручњаци за проблем страдања у XX

веку: Ефраим Зуроф, директор „Симон Визентал центра“ у Јерусалиму; Рута Ваганаите из Литваније, аутор бестселера *Наши људи* (Our People); протојереј Александар Мазилин из Русије, историчари, социолози, теолози и други стручњаци из Пољске, Русије, Републике Српске, Румуније, Хрватске, Израела и Србије.

Не ћутати

Директор „Центра Симон Визентал“ у Јерусалиму Ефраим Зуроф изјавио је у Загребу да би Србија погрешила ако би ћутала на обнову усташке иконографије и покушаје ублажавања тог раздобља.

„Али исто тако, и Европска унија мора да говори и осуди такве поступке“, рекао је Зуроф новинарима након симпозијума о Холокаусту. Зуроф сматра да Источна Европа мора учинити више како би осудила нацистичке злочине. Он је упозорио да у том делу Европе постоји тенденција ублажавања одговорности локалних нациста.

Извор: РТС

Његова Свесветост је осудио самозадовољство људи који су *морално одговорни* – иако нису узели оружје у руке – одабрали да ћуте о злочинима над другим народом, и у том смислу снесу одговорност, позвавши на признавање сваке недужне жртве без обзира на њену верску и националну припадност, на пол и расу. „Новомученици су једнако вредни као и првомученици које Црква приноси Богу да живе вечно. Тек када успемо разумети туђа страдања, знак је да смо нешто научили и од властитих“, рекао је Цариградски Патријарх.

Радним делом конференције председавао је Епископ славонски Јован. Уследило је излагање др Ефраима Зурофа на тему *Важности правде у сећању на холокауст*. Митрополит Амфилохије је говорио на тему *Жртва између стварања и сјајања космоса*, а гђа Ванагаите је обрадила тему *Од поштовања неућешности до дубоког саосећања – мој пут до свесности о холокаусту и активној ангажмана*.

Разговори на највишем нивоу

У поподневним часовима Патријарх Вартоломеј и Патријарх Иринеј, у пратњи Митрополита Порфи-

рија, посетили су одлазећег председника Владе Хрватске Тихомира Орешковића.

„Са овог становишта, мученици јасеновачки представљају у историји наше Православне Цркве једну важну и посебну категорију, као жртве нацистичког режима и мрачног периода човечности коју је немогуће заборавити“, навео је Патријарх Вартоломеј.

Разговарало се и о мигрантској кризи, као и изазовима које та хуманитарна криза поставља пред саму Европу. Наглашена је нужност пружања хитне помоћи и заједничког деловања, како би се спасли животи и осигурала безбедност земаља погођених том кризом.

Јасеновац – гробно место хероја и светаца целога Православља

Другог дана посете епархијама СПЦ у Хрватској, у суботу 10. септембра, Свесвети Патријарх Вартоломеј и Свјатјејши Патријарх Иринеј служили су, поводом обележавања 75 година од почетка страдања Светих мученика јасеновачких, Свету Архијерејску Литургију у манастирском Храму Рођења Светог Јована Крститеља у Јасеновцу. У молитвеном присуству неколико стотина верника пристиглих из свих крајева Хрватске, Србије, Црне Горе и Републике Српске,

Несавладиво људско зло

Логор Јасеновац је био највећи логор смрти у Независној Држави Хрватској, целој окупираној Југославији, као и на читавом Балкану за време Другог светског рата. Осим тога, служио је као сабирни, радни, кажњенички и заробљенички логор.

саслуживало је више епископа СПЦ и представници Московске Патријаршије, Пољске и Румунске Православне Цркве. Литургија је почела истицањем податка о 700.000 српских жртава у логору Јасеновац.

Беседећи на Светој Евхаристији, Патријарх Вартоломеј је рекао да су древни српски православци и јасеновачки новомученици хероји и свецци целога Православља.

Он је навео да је у Јасеновцу страдало на стотине хиљада његове православне браће, и позвао вернике да никад не заборављају своје мученике, који никад не могу да буду повод за освету, него за мир.

„Будите под крошњом српских мученика, тог дрвета благословених Срба“, рекао је Цариградски Патријарх и позвао православне Србе да иду путем својих очева, јунака и светаца. „Само ћете тако“, како је рекао, „задобити венац славе какав носи небројено мноштво јасеновачких жртава нацистичког тоталитаризма из Другог светског рата.“

Епископ пакрачко-славонски Јован истакао је у својој беседи да је не само Јасеновац, него и свако село око Јасеновца, и свака шума, пуна жртава српских мученика.

После евхаристијског сабрања, Првојерарси су служили помен пострадалим Мученицима на месту гробнице у концентрационом логору Јасеновац.

Чин освећења дела обновљеног Владичанског двора у Пакрацу окупио је неколико стотина верника, који су са радошћу дочекали Његову Свесветост Патријарха васељенског Вартоломеја, Његову Светост Патријарха српског Иринеја и Високопреосвећену и Преосвећену Господу архијереје.

Верско-државни дијалог

У поподневним часовима, председница Републике Хрватске гђа Колонда Грабар Китаровић примила је Његову Свесветост Патријарха васељенског Вартоломеја и Високопреосвећену Господу митрополите: сасимског Генадија и загребачко-љубљанског Порфирија, у њеној резиденцији на Пантовчаку. Током разговора Патријарх Вартоломеј и председница Грабар-Китаровић сложили су се о важности дијалога као начина за решавање проблема и сукоба, те избегавања ратова и крвопролића. Посебно су нагласили важност међуверског дијалога данас, када смо суочени са растућим екстремизмом, радикализмом и искривљивањем вере.

Патријарх Вартоломеј је истакао да је велика ствар што је папа Фрања показао ширину и отвореност за разговор између православних и католика о темама на које не гледамо исто. Тиме је потврдио да му је стало до јединства свих хришћана на којем се иначе обојица, и Патријарх Вартоломеј и папа Фрања, труде колико је то могуће заједнички. Притом, Патријарх је као најважнију ствар навео спремност да са поштовањем слушамо једни друге како бисмо боље разумели аргументе које можда понекад немамо у виду.

Испраћај Његове Свесветости

У суботу, 10. септембра 2016. године, у поподневним сатима, на позив Њене Екселенције гђе Елени Герокостопулу, Његова Свесветост Патријарх васељенски и цариградски Вартоломеј, у пратњи Митрополита загребачко-љубљанског Порфирија, посетио је Амбасаду Републике Грчке у Загребу.

Одмах по завршетку пријема, Патријарх Вартоломеј упутио се ка загребачком аеродрому. Испред аеродрома, високог и цењеног госта дочекало је загребачко свештенство са породицама, и том приликом су му уручили пригодне поклоне у знак поштовања, благодарности и љубави. Његова Свесветост, ганут овим чином и дочеком, заблагодарио је свештенству и целивао сву присутну дечицу, а потом и подарио свима златне крстиће на дар. Митрополит Порфирије добио је на поклон патерицу коју је патријарх Вартоломеј носио током боравка у Хрватској.

Митрополит загребачко-љубљански Порфирије испратио је Васељенског Патријарха и његову пратњу до самог авиона и, изразивши своју неизмерну благодарност за велику жртву и љубав Његове Свесветости, пожелео му срећан повратак у седиште Васељенске Патријаршије, надајући се да ће наша Црква имати благослов и част да у будућности још много пута угости Његову Свесветост.

З. Н.

Извор: Миштролија загребачко-љубљанска; Информативна служба СПЦ

Византија – свет промена

Ђакон др Ивица Чаировић

23. међународни конгрес византолога одржан у Београду од 22. до 27. августа 2016.

Српска престоница је последњих дана августа Лета Господњег 2016. била станица успеха српских спортиста, али и научника, филолога, историчара и богослова. После освојених медаља на математичкој и олимпијади из физике, затим на Олимпијским играма у Рију, којима су српски научници и спортисти усрећили целу нацију, Београд је окупио светску византолошку елиту – одржан је 23. међународни конгрес византолога, на тему „Византија – свет промена“, уз мото конгреса: „*Πάντα μὲν γὰρ μεταβάλλεται, ἀπόλλυται δὲ οὐδέν*“ (Максим Плануд). „Чланови Српског комитета за византологију и сви византолози и медијевисти Србије поносни су што је управо београдској византолошкој школи још једном поверено организовање таквог конгреса. Топлом добродошлицом очекујемо византологе из читавог света, који ће учешћем на Конгресу допринети овој ва-

жној размени мишљења и идеја, те сумирати стање у данашњим византолошким истраживањима“, речи су Љубомира Максимовића, председника програмског и организационог одбора, председника Српског комитета за византологију и почасног потпредседника Међународног удружења византолога.

Међународни конгрес византолога је најважнији догађај за светску историјску јавност у 20. и 21. веку, односно од када је почео да се одржава – од 1924. године у Букурешту. Други по реду конгрес одржан је у Београду (1927), а дванаести у Охриду (1961). Управо је после охридског скупа установљена пракса одржавања конгреса на пет година. Догађаји ове врсте окупљају научнике различитих генерација, из различитих области истраживања, из читавог света. Током година број учесника на конгресима је постепено растао, а на последњем, 22. међународном конгресу у Софи-

ји (2011), активно је учествовало преко хиљаду истраживача. На састанку свих представника националних комитета у Софији 2011, у складу са статутима Међународног удружења византолога (AIEB) одлучено је да се организација следећег, 23. међународног конгреса византолога, повери Српском националном комитету за византологију, што је и учињено на највишем нивоу.

Пре самог догађаја, у Прес центру УНС-а одржана је конференција за новинаре на којој су говорили Љубомир Максимовић, Срђан Пириватрић, у својству копредседника организационог одбора, Смиља Марјановић Душанић, Даница Поповић и Зоран Ракић. Љубомир Максимовић је, том приликом, истакао да је Византија пример како се може одржавати једна стабилна атмосфера током целог хиљадугодишња. Зато би – према његовим речима – овај конгрес, чији су покровитељи УНЕСКО и Председник Срби-

је, требало да пружи одговор на питање куда ће да води византологија у времену које следи.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, у пратњи Преосвећене господе Епископа Јоаникија и топлчког Арсенија присуствовао је 22. августа 2016. године отварању 23. Међународног конгреса византијских студија у Београду. Том приликом, Председник Србије г. Томислав Николић отворио је 23. Међународни конгрес византијских студија уз поруку да је српско-византијска баштина на Косову и Метохији данас угрожена неистинама и покушајима фалсификовања историјских чињеница, али и физичким уништењем.

Патријарх српски Г. Иринеј примио је 24. августа 2016. године у Патријаршији српској у Београду групу богослова, учесника Византлошког конгреса, чија је специјалност изучавање богословља Светог Максима Исповедника. Током сусрета истакнути истраживачи имали су прилику да Патријарха Српског упознају како са својим радом, тако и са актуелним богословским интересовањима за мисао Светог Максима, у којој, како је закључено, често можемо наћи одговоре на проблеме који се стављају пред Цркву данас. Ову групу посвећеника делу Светог Максима чине следећи научници: преч. др Димитриос Харпер, Винчестер, Енглеска; преч. проф Николаос Лудовикос, Солун, Грчка; др Сотирис Митралексис, Винчестер, Енглеска и Цариград, Турска; др Дионисиос Склирис, Сорбона, Француска; др Владимир Цветковић, Гетинген, Немачка; проф. Кристоф Ерисман, Беч, Аустрија; др Захарија-Себастијан Матејеску, Букурешт, Румунија; др Смилен Марков, Велико Трново, Бугарска; и проф. Торстеин Теодор Толефсен, Осло, Норвешка.

Скуп у Београду је по броју учесника, којих је било више од 1.300 из 49 земаља, био највећи – до сада – одржан византолошки конгрес. Главне теме

биле су агиографија, археологија рановизантијских градова, религиозне праксе и чула, идеја римске државе међу Словенима, изражавање начина и разлога због којих су Византинци писали историју. На конгресу је одржано 6 пленарних седница (*L'âge d'or de l'hagiographie byzantine*, са модератором Сергејем Ивановим; *The Byzantine City and the Archaeology of the Third Millennium*, где је модератор био Џејмс Кроу; *Byzantine Religious Practices and the Senses*, са модератором Чарлсом Барбером; *Romanitas and Slavia: Political and Ideological Relationships between the Slavs and Old and New Romes*, где је модератор био Пол Стивенсон; затим *How the Byzantines Wrote History*, модератор Рут Макридес; *Byzantine Studies in the New Millenium*, где је модератор била Клаудија Рап), свака са по четири, док је последња седница бројала шест излагача; затим око 50 округлих столова са највише 10, а најмање 6 учесника.

У оквиру програмског одбора свој допринос су дали и представници Српске Православне Цркве и Православног богословског факултета Универзитета у Београду: Преосвећенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије; протојереј-ставрофор Радомир В. Поповић, редовни професор; протојереј-ставрофор Владимир Вукашиновић, ванредни професор. У раду конгреса учешће су узели професори, асистенти и дипломирани студенти са Православног богословског факултета протојереј-ставрофор др Радомир В. Поповић, протојереј-ставрофор др Владимир Вукашиновић, др Ненад Милошевић, др Србољуб Убипариповић, ђакон др Ивица Чаировић, др Коста Симић, др Александар Стојановић, мр Илија Марчетић, Петар Козакијевић, Марко Шукунда, и др Василије Вранић, свештеник из Чикага.

Скуп су пратиле две публикације: Зборник пленарних увод-

них реферата и тротомна студија *Византијско наслеђе и српска уметност*; а том приликом су у Београду организоване и тематске изложбе: „Византијско градителство као инспирација српских неимара новијег доба“ професора Александра Кадијевића у Галерији науке и технике САНУ, као и „Свет рукописне књиге од 12. до 17. века“ из Музеја Српске Православне Цркве, ризница Хиландара и српских православних манастира у Црној Гори, чији су аутори професори Ирина Шпадијер и Зоран Ракић, а на којој ће се у САНУ међу експонатима наћи и *Мирослављево јеванђеље*. У Музеју Српске Православне Цркве приређена је изложба „Иконопис са подручја обновљене Пећке Патријаршије“, а у Музеју Цептер поставка под називом „Звуци, рефлекс и ритмови средњовековља у делима српских уметника друге половине 20. века“, чији је аутор Ивана Симеонових Ђелић. Библиотека града Београда домаћин је била поставке из Грчке (Светогорски центар из Солуна) на тему „Светогорска путовања у сликама – Света Гора на акварелима и дигиталним цртежима Дага Патерсона и Тима Вајнера.“

Конгрес је нарочиту пажњу посветио продубљивању разумевања Византије као живог организма, који је трајао више од једног миленијума и чија је идеологија, ерудиција, уметност и култура дала суштински допринос развоју Европе од позне антике преко средњег века до наших дана. Византија је, између осталог, модел који показује да је могуће хиљаду година одржати равнотежу између културолошке целине и неког њеног дела, што је веома осетљиво питање до данас, те зато историју и треба доживљавати као учитељицу живота. Сва истраживања изговорена на конгресу у Београду показују да Византија спаја прошлост и будућност, и да је то прича о поукама прошлости за будућност.

Због чега нам је веронаука потребна

Полемику о сврсисходности наставе унапређене веронауке за око 500.000 ђака који је у основним и средњим школама у Србији од ове године похађају, настављамо у наредним бројевима. После 15 година, колико веронаука траје у наставном програму, од ове школске године одвијаће се по новом наставном плану који је потписао нови министар просвете Младен Шарчевић. Који разлози иду у прилог утемељењу веронауке у нашем школству – настављамо разговор са угледним личностима.

Фото: Блиц

Рђава иницијатива бившег министра

Владета Јанковић, професор Београдској универзитету и дипломата

Кључно је подићи способан и посвећен наставнички кадар, што се, истини за вољу, за протеклих 15 година није честито остварило, и створити боље услове за рад вероучитељима. Јер од њихове посвећености, разума и топлине у првом додиру са младима све заправо почиње и на томе почива.

Пратећи мишљења угледних и за тему позваних учесника у расправи о веронауци коју је покренуло *Православље*, остао сам под утиском да су и аргументација и тон, у извесном смислу, надрасли повод. Хоћу рећи да се реагује на полувзваницу изјаву једног сад већ бившег министра, који и док је био на функцији није показао неку делотворност нити је имао стварног утицаја. Да би се догодило то што он сугерише, треба-

ло би да се претходно промени заиста врло много. Али, како нас искуство учи да се за рђаве иницијативе код нас увек нађе простора и енергије, вероватно је добро што се реагује благовремено, разложно и чврсто.

Они који дуже памте и у полагају су да праве поређења са стањем из прошлости морали би признати да је обавештеност о религијској материји, када се све узме у обзир, данас ипак потпунија него, узмимо, седам-

десетих година прошлог века. Као професор на Светској књижевности, катедри Филолошког факултета која је тада уписивала 40 од 200 па и више пријављених кандидата, скоро искључиво „вуковаца“ – дакле „крем крема“ тадашњег средњошколског образовања, правио сам са одабранима неку врсту теста са питањима из опште и књижевне културе, како бих лакше одредио ниво на којем им се треба обраћати на предавањима. Памтим да је,

на пример школске 1976–7, од четрдесеторо одабраних који су дошли да студирају Дантеа и Достојевског можда троје могло са сигурношћу да каже у чему је разлика између Старог и Новог Завета. Верујем да се данас тако нешто ипак не би десило. Сећам се, такође, да су телевизијске серије за омладину о монотеистичким религијама, које сам (подстакнут управо овим са знањем из наставничке праксе) тих година правео, биле могуће само захваљујући просвећеним и храбрим уредницима, али и тако под изричитим условом да се зову „Митови и легенде“. Када сам, у дилеми да ли да на такав услов пристанем, замолио за савет хиландарског старца Никанора, овај мудри човек ми је одговорио: „Оно што је у посуди важније је од онога што на посуди пише.“

У међувремену се, упркос општој културној деградацији, на пољу верског освешћивања нешто ипак постигло, тако да у народу има више свести о нашим православним коренима, макар та темељна знања била оскудна, па често и изобличена. Неки новокомпоновани видови испољавања побожности јесу иритантни па и смешни, али ту не треба затварати очи пред чињеницом да је српско православе од најранијих времена апсорбовало наносе паганства, што се преко многих народних обичаја и веровања осећало и у срећнијим временима по верско образовање.

Разлог што су се знања о религији у југословенској верзији комунизма морала такорећи кријумчарити није био само идеолошки, заснован на марксистичком материјализму, већ можда још више израз страха власти да би, у конфесионално дубоко подељеној држави, вера могла пробудити систематски затирану национал-

ну свест и тако угрозити идеју анационалног југословенства. Уместо да постепено и разумно објашњава верске разлике отварајући простор лековитом знању, власт се определила за прећуткивање и сузбијање, повећавајући притисак све до експлозије, за коју знамо како је изгледала. Свим разумним и умесним аргументима у прилог опстанку и бољем устројству верског образовања, које су изнели учесници у расправи *Православља*, треба додати онај који гласи да незнање или несварено знање, кад се стекну зле околности, могу несрећу учинити још већом.

Наследници комунистичких педагошких теорија и праксе данас су, *mutatis mutandis*, домаћи следбеници западних либерала и слободних мислилаца, који идеју савремености поистовећују са гушењем верских слобода и затирањем традиције. Европа, у коју слепо и недостојно срља Вучићев режим, Лисабонским уставом се одрекла својих хришћанских корена, али уз одређену разлику у односу на оно што се од нас тражи. Наиме, на Западу се право на верско образовање не доводи у питање, а осећање националне припадности и патриотизам се негују као нешто племенито и корисно, док за православни део света којем ми припадамо исте те вредности добијају негативан предзнак: нас од хришћанске традиције, националне свести и родољубља треба лечити. Разуме се, узгред, да овде није реч тек о увредљивом патернализму, будући да се иза лицемерне тезе о забринутости „за мир и „стабилност на турском Балкану“ заправо крије једино забринутост за сопствени, безобзирно материјални, интерес.

На закључку, не желећи да допринесем драматизовању не-

сувисле иницијативе бившег министра, сматрам да будност није на одмет и да национално просвећена јавност стално мора бити спремна на отпор покушајима да се верско образовање деградира и обесмисли. Са каквим год побудама да је оно после демократских промена уведено, и уза све непотпуности, пропусте и незграпности у пракси, нешто се постигло и остварено је основа на којој се може даље градити. Кључно је подићи способан и посвећен наставнички кадар, што се, истини за вољу, за протеклих 15 година није чести-то остварило, и створити боље услове за рад вероучитељима. Јер од њихове посвећености, разума и топлине у првом додиру са младима све заправо почиње и на томе почива.

Остајући при ставу да се верска настава мора очувати и усавршити као део образовног система, убеђен сам да би се решење којем тежимо нашло тек ако се, уважавајући склоности и навике нових нараштаја, искористе могућности телевизије. Верски програми за децу и омладину морали би да се уведу било споразумом са „јавним сервисом“ било законски. Ако би се израда таквих програма поверила верујућим младим сценаристима, редитељима и глумцима (а њих има доста, даровитих и спремних за подвижнички труд), и ако би они добро одвагнутим тумачењима оживљавали јеванђеоске истине, остајући приступачни без грубог поједностављивања и топли без пренемагања, постигла би се двострука сврха: младима би била пружена истинска прилика да се просвете за Христа и да прошире културне видике.

Приредила Славица Лазић

У Београду

Фото: Новости

Гимназија „Патријарх Павле“

Засигурно је да је патријархов стил и начин живота оставио дубок траг у народу због остварених хуманистичких идеала које би требало људи да следе без обзира на своју религијску, философску или животну оријентацију.

Гимназија „Патријарх Павле“, бивша XV београдска гимназија, је најмлађа београдска гимназија. До идеје о формирању XV београдске гимназије је дошло пре двадесет година, да би 10. октобра 1991. било донето решење на основу кога је формирана комисија за почетак рада школе. Том комисијом је председавао будући директор XV београдске гимназије, господин Божићар Зејак. Школске 1991/92. је била под патронатом XIII београдске гимназије. Први разред чинила су два одељења природно-математичког смера и два одељења друштвено-језичког смера, да би већ наредне године тај број био удвостручен. Гимназија се просторно ширила како је растао број ученика, чиме је добила могућност за ширење и продубљивање богатог додатног и допунског рада са ученицима. Након два мандата г. Божићара Зејака, за директора бива изабрана професорка српског језика и књижевности гђа Босилка Жебељан, да би поново на функцију директора ступио г. Божићар Зејак. Октобра 2010. године, XV београдска гимназија је са српском гимназијом „Доситеј Обрадовић“ из Темишвара потписала повељу о братимљењу.

Маја 2015. функцију директора преузима професор српског језика и књижевности г. Јасмин Николовски. Иницијативу о промени назива школе у Гимназија „Патријарх Павле“ покреће Савет родитеља септембра 2015, да би директор на седници наставничког већа у октобру месецу изнео одлуку Савета родитеља, и на њој се одлучило да се иде на референдум у вези са променом назива школе. Двадесетог новембра је одржан референдум на коме се већина запослених позитивно изјаснила да

школа понесе име 44. поглавара Српске Православне Цркве, да би потом Школски одбор донео одлуку у вези са променом назива школе. Треба рећи да је школа добила сагласност и благослов Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Упућен је и допис локалној самоуправи, где су одборници општине Раковица на челу са председником општине г. Владаном Коцићем такође дали своју сагласност. Главни аргумент родитеља, који су подржали наставници, ученици, Црква и локална самоуправа био је тај што се гимназија налази на територији општине Раковица, где је и манастир Раковица у коме је патријарх Павле често боравио, и у коме је на крају био и сахрањен. Засигурно је да је патријархов стил и начин живота оставио дубок траг у народу због остварених хуманистичких идеала које би требало људи да следе без обзира на своју религијску, философску или животну оријентацију. Уследиле су мале потешкоће у вези са самим називом школе: да ли да се назове XV гимназија-патријарх Павле, Гимназија патријарха Павла, да би био прихваћен назив – Гимназија „Патријарх Павле“.

Министар просвете г. Младен Шарчевић доноси 26. августа 2016. решење о промени назива XV београдска гимназија у Гимназија „Патријарх Павле“. XV београдска гимназија је и званично почетком нове школске године, 1. септембра ове године, променила свој назив у Гимназија „Патријарх Павле“. Уместо старог дана школе, који се празновао 10. октобра, школа је за свој дан узела 15. новембар, дан када се упокојио Патријарх српски Павле.

Славиша Косић

На Крфу

Стопама наших предака

– Деца подигла споменик-крајпуташ славним прецима –

Стопама наших предака је јединствени пројекат који, са благословом Патријарха српског Иринеја, од 2012. води и реализује званично гласило СПЦ за децу *Светосавско звонце*. Кроз рад

са децом на практичан начин се обрађује наша традиција, језик, писмо, вера, са посебним освртом на историјски период Првог светског рата и боравак наше војске и народа на острву Крфу. У овом пројекту, до сада је узело учешћа преко 250 најталентованијих ђака основних и средњих школа из читавог региона. У овој годишњој дванаестодневnoj екскурзији на острво Крф

крнули су ђаци најбоље пласирани на Конкурсу *Светосавског звонца* „Породица“; најбољи из веронауке из Републике Српске, Федерације БиХ и Црне Горе, као и ђаци генерације ОШ са територије општина Стара Пазова и Палилула, њих укупно 44.

За време боравка на Крфу имали су прилику да обиђу: острво Видо, Плаву гробницу, историјски музеј „Српска кућа“, споменик Дринској дивизији у Агиос Матеосу, споменик у луци Гувија на месту где се искрцала српска војска 1916, место где се налазио хотел „Бела Венеција“. Они су се потрудили да сва ова места среде и очисте. Обишли су и цркве: Св. Спиридона, Св. царице Теодоре, Св. Николе у Сидарију и манастир Палеокастрица.

Колико овај пројекат завређује пажње и поштовања, показала су и два пријема организована на највишем нивоу у част младих људи из Србије и региона код градоначелника острва Крфа, Костаса Николузаса и Митрополита крфског Нектарија.

Споменик-крајпуташ

Посебна мисија овогодишње генерације је била израда споменика-крајпуташа у част и славу Гвозденог пука Моравске дивизије, чији су припадници својим јунаштвом многе од битака преокренули у победе у оним најпресуднијим моментима Великог рата. Захваљујући донацији Јове Чоловића из места Бања код Аранђеловца, добављен је бели Прилепски мермер и допремљен у камп у Касиопи. На изради овог уметничког дела на Крфу, радио је академски уметник Михаило Глигорић-Глиша, тако да су деца у самом кампу где су била смештена мо-

гла да посматрају стварање споменика који ће бити њихово уздарје славним прецима.

Споменик ће бити постављен у месту Като Карокијана, на простору где је 1916. био камп Моравске дивизије и војничко гробље са 560 хумки, које су пренете у Спомен-костурницу на острву Видо.

Само место и његову околину деца су ове године средила очистивши коров и траву и офарбавши ограду, чиме су комплетирали и све припремне радове за његову инсталацију започете прошле године. Поред споменика-крајпуташа, на овој парцели која се иначе налази у порти парохијске цркве посвећене Пресветој Богородици, биће постављена и спомен-плоча, затим два јарбола са српском и грчком заставом, три тројезична путоказа и инфо табла који ће сваког поклоника и путника намерника ближе информисати о овом историјском месту.

3. Н.

— Од Свечовека до Богочовека —

Живот и рад Епископа Николаја

— 16. део —

Појам теологије (III)

— Природно-натприродна теологија —

Радован Бићовић

Колико год да је био занесен природом као отвореном књигом у којој је записано Име Божије, Николај је ипак остао неповерљив према природном богопознању. Колико је Бог откривен у природи, толико се иза њених завеса скрива. Под одређеним претпоставкама природа указује на Бога, али се Он у пуноћи показује у Цркви. Природна и научна теологија чине само први корак у никад завршеном акту богопознања. Том методу је крај где је крај и феноменалном свету (*Религија Њетошева*, 96), а постоји још безброј много светова. Науке и природна теологија немају ту моћ да продру у ноуменалну сферу. Оне не дају ни целовито сазнање о стварима, а камоли о Богу, који постоји на апсолутно различит начин од свега постојећег (Исто, 98). Природно богопознање (познање на основу спољашње природе и људских природних сазнајних моћи) не може да премости јаз између субјекта и објекта. Истинито и потпуно сазнање настаје тек у комуникацији и сједињењу човека с Богом, чему мора да претходи очишћење човекових сазнајних моћи од греха. Савршено сазнање за Николаја уствари значи сједињавање с Богом (Исто, 98). Овај став он заступа готово у свим делима

Владика Николај Велимировић, кадар из филма

из поохридског периода, приближавајући се светоотачком начину богословствовања.

У првом периоду Николај прави дистинкцију између природне и људске теологије, природног и људског богопознања, која је непотребна. Сада, говорећи о људској теологији, он разликује две врсте тог богопознања: *богопознање по шелу* и *богопознање по духу* (Исто, 93). Ова дистинкција се чини много разложнијом и уверљивијом. Поставља се питање шта подразумева једно, а шта друго. Зар то опет није, у суштини, једно сазнање, људско сазнање (природна теологија)? Из *Религије Њетошеве*, где подробније говори о две врсте људског сазнања, могао би се извући такав закључак. Он их ту само разликује, не покушавајући да их прецизније одреди. Та два начина

богопознања често се двоје као што се двоје линије под углом, но у резултатима се увек спајају, као што се спајају две косе линије у једној тачки (Исто, 93). Ова два богопознања (или две теологије: природна и теологија духа) на почетку се разилазе, а на крају састају, јер говоре о једном истом Богу (Исто, 93). Иако различите, оне нису противречне и супротстављене, већ су комплементарне, међузависне и чине складно јединство — *природно-нашприродну теологију* (Исто, 86).

Бог је дух. Бог је истина (*Символи и сигнали*, СД V, 334), па и сва теологија мора бити духовна. Када се природа посматра изоловано, независно од Бога, то проузрокује идолатрију, то јест признање да је сама природа бог. Кад не би било духовног знања, природно знање би увек остало идолатријско. Идолатрија, опет, човека неминовно одваја од Бога и духовних реалности (Исто, 341). До Истине се долази постепено: „Деца досежу до факата, обични људи до закона, духовни људи једини досежу до Истине“ (*Мисли о добру и злу*, СД IV, 449). То значи да се природно сазнање не може елиминисати. Оно је почетна степеница на коју се назиђује духовно.

Без обзира на то што Николај доста рано прави разлику између

поменутих врста богопознања, у суштини је ипак реч о једној теологији – природној. Појам *духовно* у његовим почетним радовима има оно значење које му је дала ренесансно-просветитељска традиција. *Духовно* је неки виши ступањ или ниво живота, нешто што је супротно материјалном. Ако се *духовно* тако схвати, онда је духовно знање („теологија духа“) само виши ступањ знања до којег човек долази усавршавањем и духовним вежбањем. Али је опет реч о природном сазнању, јер човек, као психофизичко биће, до њега долази природним способностима. Зато, иако говори о разним теологијама: *теологији ствари* (природна теологија), *теологији речи* (људска теологија), коју дели на теологију тела и теологију духа, ипак је реч само о једној – природној теологији, јер се она исцрпљује спољашњом природом и људским природним моћима, или тзв. природним Откривењем.

У другом периоду његовог стваралаштва појам *духовно* има друго значење, а самим тим и духовно знање (теологија). Духовно богопознање је ту, у суштини, сазнање у Духу Светом. Оно се стиче када се човек уподоби Богу и када Дух Свети саопштава истину кроз човека. Тада људске речи имају Божанску енергију у себи. Усељење Бога у човека – обожење – скоро да онтолошки мења људску природу, па и његово сазнање. Цела творевина Божија се открива и види на нов начин.

Ако је у првом периоду дефинисао теологију као *јовор*, *јовор о Боју* (све у природи говори о Њему и Његовом постојању) и *јовор од Боја* (Бог говори кроз све ствари у природи), онда у другом периоду теологија за њега значи *јовор ка Боју* и *јовор у Боју*. Теологија постаје молитва и доксологија. Тада се ослобађа свих антропоморфних и натуралистичких представа о Богу и готово Га гледа „лицем к Лицу“. Сва његова мисао тада добија персоналистички и сотириолошки карактер. Истина за њега више није реч, мисао, закон, од-

Читаоцима *Православља* представљамо одабране одломке из књиге блажене успомене о. Радована Биговића *Ог Свечовека до Бојочовека* (Р. Биговић, *Ог Свечовека до Бојочовека: хришћанска философија владице Николаја Велимировића*, Друштво Рашка школа, Београд 1998).

нос предмета и ствари него „Лично Биће“ (Исто, 449). До Истине се не долази ако се стоји изван Ње (Исто, 519). „Христова Истина нема паралеле ни са каквим системом, који је произашао из личног разума једног човека.“ (*Символи и сигнали*, 326). Та Истина се разликује од осталих религијских и философских истина на првом месту по томе што је она „Небеско Откровење Истине, радосна вест роду човечијем, не од човека или анђела него од самог Бога Створитеља“ (Исто, 326). Логичним мишљењем („резонавањем“) о Богу ми Га држимо на извесном растојању од себе. Контемплацијом скраћујемо то растојање. Молитвом то растојање скраћујемо на минимум. А сједињењем с Богом у љубави растојање се сасвим прекраћује, а самим тим и речи и мисли (*Мисли о добру и злу*, 524). Резонавање, логичко мишљење и контемплација теологију претварају у чисто спекулативну и теоријску науку. Тек кроз молитву и сједињење с Богом она постаје искуствена (емпиријска) наука (*Љубостичински списов*, СД V, фр. 43, 870). Циљ теологије није да ствара теоријски и формализован систем о Богу, већ да омогућује лични додир с Њим. Додира, пак, с Богом нема без „унутрашње молитве и причешћа“ (Исто, фр. 85, 878). Теологија је мисаона слика о том искуству вере.

У нашој историји мало је духовника, теолога и јерараха Цркве којима је молитва била атмосфера којом су дисали, као што је била Николају. На то су указивали многи његови савременици и поједини биографи. Тако отац Артемије Радосављевић каже: „Цео његов живот јесте једно непрекидно молитвено стајање пред Богом и у Богу... Молитвени дух Владике Николаја толико је си-
лан да га често баца на колена и

потоке суза нагони му на очи, као што то сведоче очевици, који су га виђали често да плаче“ (*Нови Златоуст*, 27). Сам Владика у једном писму проти Алекси Тодоровићу пише да је цео Велики пост провео у молитви једући само земљу (*Писмо Алекси Тодоровићу*, СД XIII, 661. На овај молитвено-доксолошки аспект његове теологије указује и Димитрије Најдановић, „Богољубац Човекољупца“, предговор за Николајево дело *Једини Човекољубац*, Свечаник, Минхен 1958, 15). Зато многа његова дела и личе на Псалме Давидове и молитвено-литургијско богословље Светог Јована Златоустог, Василија Великог, Јована Дамаскина, Симеона Новог Богослова и других. Он се држи упутства Светог Диадоба Фотичког и Светог Григорија Богослова да молитва претпоставља теологију, а теологија молитву. О томе најбоље сведоче његове *Молитве на језеру*, *Лира Духовна*, *Песме молишвене*, *Говори српској народу кроз шамнички прозор* и друга дела. Молитвом му се шире духовни и мисаони хоризонти. Кроз њу открива бесконачно много тајни које се скривају иза завеса тварног света. Многе његове молитвене песме већ су ушле у богослужбену употребу. Певају се уместо „причесних“.

Николајева теологија, без обзира на то што се у њој могу наћи неке једностраности, противречности и термилошке неprecизности, има неколико карактеристика својствених православном богословљу. То су: онтологизам или реализам, православност, нераскидива узајамност богословља и живота, апофатизам, сотириологичност, традиционалност и литургијичност.

Онтологизам и реализам се огледају у његовој непоколебљивој вери да Бог постоји као апсолутна реалност, независно од

нашег разумног исказивања, па и нашег постојања. То су факта Откровења и аподиктички извесна истина, од чега полази православно богословље, па и он.

Православност његовог богословља се манифестује кроз чињеницу да он исповеда, чува и брани богословље Источне Цркве, верујући да је једино она сачувала, и то неокрњено, древно црквено Предање и богословље.

Дубока узајамност теологије и живота јесте мисао коју Николај стално подвлачи и наглашава, практично сведочи, надовезујући се тако на целу светоотачку традицију.

Апофатизам произлази из сазнања о немогућности сазнања Божанске суштине. Све одредбе, речи и имена неадекватни су да изразе тајну Божанског бића, пошто Бог постоји на начин апсолутно различит од свега постојећег. Полазећи од тога, апофатизам указује не на то шта је Бог, већ на то шта Он није. Богу се одричу сва својства и категорије тварних бића. На пример, одриче Му се не само коначност, већ и свака природна бесконачност. Бог није само не-коначан, већ и не-бесконачан.

Теологија није самоциљ. Свака њена мисао и реч су у функцији спасења света и човека. Тако је Николај и схватао, и зато његово богословље и има сотириолошки карактер.

Својства древног богословског и црквеног Предања настојао је Николај да васпостави и у српском народу. Обнављао је светосавско и косовско Предање. Убити, сва је његова мисао – мисао црквеног Предања, из њега извири и на њега се надовезује.

Литургијичност његове теологије огледа се у потпуној сагласности богословља и богослужења, у томе што је она, мање или више, сва исказана на литургијском језику молитвене поезије и у томе што он у великој мери користи литургијске текстове за своје богословље.

Осврћући се на мисао Владике Николаја Велимировића, Дими-

трије Најдановић истиче неколико њених карактеристика или, како он каже, категорија. То су: „теологикон“ (*Три српска великана*, 176), „божанска трансценденција“ (Исто, 178), „символички реализам“ (Исто, 180), „богословска једноставност“ (Исто, 181), „христоцентричност“ (Исто, 18). Теологикон је „фундаментална категорија“ (Исто, 178), а христоцентричност „над-катеорија његовог теологикона“ (Исто, 18). Реч *теологикон* је доста неуобичајен израз, али, употребљавајући га, Најдановић хоће да каже да је Николај по преимућству теолог. Говорећи о *божанској трансценденцији* као посебној особини његове мисли, Најдановић вероватно жели да истакне да Николај није пантеиста. Ипак, треба рећи да Николајев Бог није далеки и трансцендентни Бог, већ Божанска Личност, тајна, која се стално пројављује и открива у историји. Оно што је несумњиво јесте да је сва његова мисао тријадолошка и христоцентрична, а понекад и христомонистичка. Богочовек је за њега алфа и омега свега. Њиме мери све: културу, историју, себе. За његово богословље, посебно оно из поохридског периода, може се рећи да је еклисиолошко и пнеуматолошко. Ако се може рећи, гледајући у целини, да његова теологија има основе карактеристичне православне теологије, то не значи да и неки његови

одговори на поједине богословске проблеме увек кореспондирају библијско-светоотачким одговорима на иста питања и да не подлежу потреби провере.

Да би се избегли школски приступи теологији, данас код теолога постоји склоност ка поистовећивању побожног богومислија и православне религиозне мисли са православном теологијом. То ствара додатну тешкоћу у вредновању Николајевог богословља. Не упуштајући се сада у ту расправу, чини се најоправданијим да се Николај посматра као велики јерарх Цркве, Божији угодник и изузетан хришћански мислилац. Тиме се не умањује његов допринос православној теологији, јер многе његове мисли имају изузетан богословски значај. Ипак, хришћанско-православну мисао и православну теологију треба разликовати, али се оне не смеју раздвајати. Треба на крају још додати да Николајева мисао, како с правом примећује Јован Радуловић, јесте специфична варијанта културолошке критике са становишта хришћанске визије света и живота (Упореди: Јован Радуловић, „Православна духовност и модернистичка књижевност – Књижевно-богословска мисао Николаја Велимировића и Јустина Поповића“, *Богословље* (1988) 1–2, 130).

— *наставиће се* —

Негујмо српски језик

Теотоконими – називи за Пресвету Богородицу

Проф. др Ксенија Кончаревић

Пресвета Богородица налази се у срцу православног богослужења и православног Предања управо зато што је Она – Мајка Божија, Мајка које је родила Богочовека, која је дала себе да постане тело и обиталиште Логоса Божијег како би преко Њене личности људи примили Творца и Спаситеља свога. Она се поштује због тога што је Мајка људи, благословена између свих жена, због чије личности се „радује сва твар“. У Богородици и са Богородицом цела твар налази свој истинити израз и своје највише савршенство, благодат и доброчинство Творца. „Ти ниси живела због себе и ниси се ради себе родила“, кличе Јован Дамаскин. „Живела си Богу због којег си и дошла у живот, да послужиш свеопштем спасењу, тако да се древна одлука, то јест Оваплоћење Бога Логоса и наше обожење, испунила преко Тебе.“ По запажању В. Лоског, у личности Богородице „човечанство је дало пристанак да се оваплоти Син Божији и да дође и усли се међу људе. Наиме, сагласно отачком мишљењу, Божија воља је створила човека, али га не може спасти без помоћи његове воље. Трагедија слободе налази разрешење у речима: *Ево слушкиње Господње*. Ту, дакле, човеково амин одговара Божијем да.

Српски народ своје уверење да је Мајка Божија истинита мајка свих хришћана, „одмор уморнима, болеснима исцељење, на-

мученима уточиште, грешнима опроштај, жалоснима укрепљење и свима који траже Њено заступништво спремна помоћница“, изразио је и у мноштву теотоконима – назива за Пресвету Богородицу, који су ушли у наш лексички фонд и трајно га обогатили.

Теотоконими се могу поделити у две категорије: а) који се

односе само на Богородицу (изворни теотоконими) и б) лексеме из општег лексичког фонда које су путем метафоре постале теотоконими и разни (други) окازیонализми.

У прву групу спадале би углавном сложене лексеме са првом компонентом *Бої* и интерфиксом *-о-*: *Боїородица*, *Боїомајка*, *Боїоматер(а)*, *Боїоневестиа*, *Боїо-*

маїи, *Боїородишљка*, *Боїодевојчица*, *Боїооштроковица*. Последње две лексеме, као и лексема *Оштроковица* односе се на Богородицу у најмлађем узрасту. Обично се помињу у текстовима који су у вези са празновањем догађаја *Ваведене Пресвете Боїородице у храм*, када је у храм уведена Богородица као трогодишња девојчица. Осим тога, овде спа-

дају и неки вишечлани називи за Богородицу: *Маїи* / *Мајка Божија*, *Невестиа Христџова*, *Светџа Пречистџа*, *Невестиа Неневестџина*, *Обручница Сина Божијег* и др., као и сложенице са једним значењем, а у три варијанте: *Сваїгџ(ј)ева*, *Увекџ(ј)ева* и *Присноџ(ј)ева*. Као што је познато, Богородица има и своје властито, лично име – *Марија*, које се употребљава понекад у молитвеним и богослужбеним текстовима. У овим текстовима један од најчешће употребљаваних назива за Богородицу јесте *Владичица*.

Другу групу сачињава такође скуп отворен за нове чланове, пошто се Богородица може називати именима за које су употребљене разне лексеме из општег лексичког фонда, као на пример: *Засџуйница*, *Царица*, *Родишљка*, *Прибежишџе*, *Девојка*, *Д(ј)ева*, *Девица*, *Мајка*, *Девојчица*, *Бранишљка* итд.

Неки устаљени двочлани називи за Богородицу који се сусрећу (најчешће у црквеној поезији) у вези су са старозаветним прасликама: а) *Неоїалима(ја) куйи-*

на (Изл. 3, 2–3) – Богородица се назива *Неоџалимом куџином* зато што је она *девица* која није родила од мужевљевог семена, тј. огањ је није спалио); б) *Лествице Јаковљеве* (према сведочењу Светог Писма, на путу ка Месопотамији, у Ветиљу, патријарх Јаков имао је тајанствено виђење, у којем је лествица, која је стајала на земљи, досезала до неба (Пост. 28, 12–13). Овако се Богородица назива зато што је Христос посредством њеним (дакле, лествицама) сишао на земљу, тј. оваплотио се); в) (*процветашала*) *џалица (жезал) Аронов(а)* (Бр. 17, 7–8). Овако се Богородица назива зато што је као „сува палица“ (тј. безмужна девица) процветала (тј. родила Христа) деловањем Светога Духа. Постоји и друго тумачење према коме је Она потекла од бесплодних родитеља слично као што је процветала сува палица Аронова.

У посебну тематску групу можемо издвојити придеве који обично иду уз њих, а некада су и у именичкој употреби. Тако, на пример, у молитвеним и богослужбеним текстовима *Богородица* се ретко сусреће без епитета *џресвеша*. И други неки епитети, сложенице и изведенице, како са префиксом *џре-*, тако и са *све-* често стоје уз овај теотоконим: *џречисџа*, *џреблаџословена*, *џренейорочна*, *џреславна*, *џреукрашена*, *свехвална*, *свеславна*, *свеоџевана*, а понекад и суперлативи (*Наџџревасходнија*, *Славњеџшаја*). Потоња лексема је суперлативни облик у црквенословенском језику, који се користи у текстовима молитава на савременом српском језику. Предлог *џре-* и у овој тематској групи има такође релативно значење. Што се тиче префикса *све-*, утврђено је да је ово веома продуктиван творбени елемент у лексици ове врсте. Наиме, проф. др Зорица Никитовић обрадила је 80 сложеница са творбеним елементом *све-* из

дела Преп. Јустина Новог *Философске урвине*, анализирала је разна значења овог творбеног елемента и извела закључак да употреба сложеница са тим елементом има своје семантичко оправдање.

Затим, и неки придеви са префиксима *не-* и *без-* појављују се као карактеристични епитети уз теотоконим: *нескверна*, *несаблажњена*, *нейорочна*, *нейосџидна*, *неневес(џ)на*, *безневес(џ)на*. Често се Богородица назива „*нейосџидном* Заштитницом хришћана“, „*незамењивом* Посредницом пред Творцем“ итд. Наведени придеви нису карактеристични само за ову тематску групу лексема и могу се, свакако, употребити и уз многе друге именице. Али, ово се не може рећи за придеве, односно прилоге: *безмужан*, *безмужно* и *бесемен*, *бесемено* који се употребљавају углавном уз именице, односно глаголе: *рађање*, *зачеђе*, *родиџи*, *зачеџи*. Наиме, ове лексема могу да се сусретну само у богословским текстовима у којима се говори о Богородици (она је једина у историји људског рода родила без мужа, односно мушког семена).

Подразумева се, као устаљени епитети уз теотокониме јављају се и прости придеви, без префикса: *славна*, *чистџа*, *хвална*.

Кад су у питању црквенословенизми ове тематске групе, неки од њих задржавају у потпуности свој црквенословенски облик, без фонетског прилагођавања савременом српском језику. Овде имамо на уму сложене лексема са једним од чланова *џјева*, као и саму ову лексему. Она се, наиме, у текстовима на савременом српском језику екавског изговора – не екавизира. Другим речима, осим у изузетним случајевима (обично услед недовољног познавања црквенословенског језика спојеног са потребом за екавизирањем), нећемо наићи на варијанту *При-*

снодева, већ само *Присноџјева*. Што се тиче просте лексема *џјева*, она се у овим текстовима понекад екавизира, а понекад не.

Правописно колебање постоји код лексема *неневес(џ)на* и *безневес(џ)на*. Користе се како варијанте без извршене гласовне промене губљења сугласника, тако и оне са извршеном овом променом. Сматрамо да у одређеном смислу није неоправдано ни одступање од правописне норме, тј. употреба облика и без извршеног губљења сугласника – због веће транспарентности лексема *невесџа* као основне у овим изведеницама, а тиме и бољег разумевања њиховог значења (*она која није била невестџа*). Интересантно је да не постоји облик придева без префикса *не-(*невес(џ)на)*, као што не постоје у реалној употреби ни придеви у мушком роду (**неневес(џ)ан* и **безневес(џ)ан*). Ово не изненађује када се зна да је лексема *неневесџна* као таква унета у савремени српски језик из црквенословенског језика и односи се само на Богородицу. Користи се много више него синонимна лексема *безневесџна*. Потоња је такође из црквенословенског језика, али се, према објашњењу датом у речнику Дјаченка, не односи само на Богородицу, него и на девственицу уопште: „безбрачна, девственица, она која није за брак, која више воли девственост од брака“ (Г. Дјаченко, *Црквенословенско-руски речник*, Москва 1993). Као још један синоним у неким новијим преводима са црквенословенског језика на савремени српски књижевни језик појављује се лексема *неудаџа*. Колико је и да ли је потребно овакве и сличне лексема преводити са црквенословенског језика, то је питање које, сматрамо, заслужује посебно истраживање.

У овој лексичкој групи можемо скренути пажњу и на поименичавање придева. То је случај не само са једночланим лексе-

Такође, карактеристично је за неке придеве ове тематске групе да су по форми партиципи, конкретно – трпни глаголски приде-

Синонимски низ сложеница са творбеним елементом *Бој* у првом делу (*Бојородица*, *Бојомајка*, *Бојомајстер(а)*, *Бојоневесћа*, *Бојомајши*, *Бојородишељка*, *Бојодевојчица*, *Бојооштроковица*) састоји се из чланова који су по свом творбеном типу у већини једнаки (*Бој*: интефикс *–о–*: им. ж. рода). Изузетак је само лексема *Бојородица* која припада другом творбеном типу (*Бој*: интерфикс *–о–*: основа глагола *родити*: суфикс *–ица*). Однос делова сложени-

На основу потоњег пара лексема, као и у неким другим лексемама ове тематске групе, примећујемо да поједини делови (или лексема у целини) остају на црквенословенском језику, иако постоји и варијанта у којој су преведени на српски (*Присноблажена: Увекблажена; Приснодјева: Увекдева; Свагдадева; Божиошироковица: Божи девојчица; невестина: неудаша* и др.). У текстовима на савременом српском језику углавном је чешће коришћење преузете црквенословенске варијанте него њено превођење. За неке далекосежније закључке била би потребна детаљнија истраживања, али и на основу овде навођених примера видимо да, услед паралелног функционисања два језика у богослужбеној употреби у СПЦ, оваква синонимија (црквенословенизам – лексема савременог српског језика) опстаје у савременом српском језику, упркос закону језичке економије, према коме би се очекивало губљење једне од варијанти. Тако се у текстовима из сфере православне духовности у већој мери, или чак само у њима, чувају и задржавају поједине лексеме. То је још један од разлога због којих сматрамо да би требало да се подстичу лингвистичка истраживања на материјалу ових текстова, како лексиколошка, тако и друга.

– Нека питања из Старог Завета –

Пост. 2, 21–22, новији живопис
(извор: pravoslavie.ru)

Ева – створена од Адамовог ребра

Проф. др Родољуб Кубаић

„Господ Бог пусти тврд сан на Адама,
те заспа, па му узе једно ребро, а место попуни месом.
Господ Бог створи жену од ребра, које узе од Адама,
и доведе је к Адаму“ (Пост. 2, 21–22).

Пошто се није могао наћи друг Адаму међу створеним животињама, Бог му ствара жену. Према тексту, жена настаје као последње Божије дело, настаје као биће потребно Адаму који је имао посебан статус међу свим створењима. Разлози због којих је Бог створио жену су јасни: она треба да буде Адамов садруг. То, наравно, са собом повлачи важна теолошка питања, чије су импликације вишеструко одзвањале у каснијем предању. Заправо читав опис настанка човека и жене представља добро осмишљен теолошки концепт. Бог ступа у „близак додир“ са Адамом, узимајући му ребро и од њега обликује жену. Тиме се, свакако,

наглашава човекова блискост са Богом који га „рукама својим“ обликује. Божији однос према човеку огледа се и у томе што он брине о Адаму. Стога жели да му начини друга спрам њега. Адам је у Еденском врту требао да живи задовољан и испуњен. То није могао постићи као самац, што посредно говори о самој природи људског бића. Иначе, у Старом Савезу самоћа није била пожељна, нити је добро да је човек сам (уп. 1. Сам. 21, 1; Проп. 4, 9–12; Пс. 25, 16; 102, 6). Тек преко Еве Адам је могао да изиђе из себе и да се отвори другом људском бићу. Отварање према другом и успостављање међусобног односа је требало човеку да донесе радост и испуњеност.

Тако је могао да постане потпуно људско биће.

Међутим, из тог концепта се развија читав сноп теолошких идеја. Податак да је жена створена од човековог ребра више говори о томе *ко је жена*, него од чега је жена. Жена је, као и мушкарац, у потпуном смислу човек, исте природе и од истог Творца. Иако то из савремене перспективе звучи саморазумљиво, у доба када је настао текст то се није подразумевало. Напротив, и тада и задуго после на жену се гледало као на власништво. То посредно или непосредно показују и многи старосавезни текстови. Чак велики број закона у Старом Савезу третира жену као посед (уп. Изл. 20, 17). Додуше, њих треба посматра-

Приповест о стварању првих људи је била теолошки идеал којем је требало тежити... Опис настанка жене од ребра човековог је управо био и теолошки апел против њене злоупотребе.

Пост. 2, 21–22, средњовековни мозаик из Монреалеа, Сицилија (извор: mgarsky-monastery.org)

ти у другачијем контексту. Они су изражавали свакодневну стварност оновременог друштва. Тешко је замисливо да је у Израилу на друштвеном плану жена имала радикално другачији статус у односу на остатак тадашњег света. Приповест о стварању првих људи је била теолошки идеал којем је требало тежити. Из многих других старосавезних примера познато је да су Израилци често напуштали религијске идеале јавхеизма. Опис настанка жене од ребра човековог је управо био и теолошки апел против њене злоупотребе. Наравно, то су била времена доминације мушкараца, патријархална друштва. На читавом Блиском истоку и касније у античкој Грчкој у друштвеном погледу жена је имала подређену улогу. Писац у суштини говори против таквог схватања. Стога се ова приповест може схватити као својеврсни почетак библијског персонализма.

Такво разумевање жене подразумева и њен адекватан однос са мушкарцем. Да ли је она његова слушкиња или садруг? И по овом питању писац је био далеко испред свога времена. Жена је човеков садруг, што такође значи и помоћница, али не робинја. Чак је и идеја рађања и продужења рода у овом контексту занемарена.

Жена нема никакву другу функцију, сем да буде са човеком. О рађању се говори тек после грехоппада. Ипак, љубав између мушкарца и жене има своју наглашену сексуалну димензију. Стих у којем се каже „Зато ће оставити човек оца својега и матер своју, и прилепиће се к жени својој, и биће двоје једно тело“ (2, 24) управо сугерише полно сједињавање. Полно сједињавање се овде разумева као израз највеће блискости и поверења које постоји између мушкарца и жене. То је начин остваривања истинског заједништва, што и јесте улога полности: „биће двоје једно тело“. Међусобна привлачност је „покретачка снага“ заједништва. Овим писац истиче моногамни идеал: једна жена. У преводу то значи и један муж, иако многи старосавезни текстови реалистично говоре о пракси многоженства, што се види и у случају праотаца. Јаков је имао две жене и две наложнице. Самуилов отац Елкана је имао две жене. Када се овом дода полигамија цара Давида и Соломона. Ипак, библијски идеал је моногамија која се заснива на достојанству човекове личности, било да је у питању мушкарац или жена.

Истовремено, писац је реалистично представио поводљиви и радознали карактер жене, као и

њену способност да утиче на мушкарца. Тај моменат је описан у згоди пробања плода са дрвета познања. Многи теолози су то касније искористили у намери да учврсте своја мизогина настројења. У томе се често ишло предалеко, нарочито у монашким круговима. Свесно или несвесно је заборављено да је Бог, пре него што је и створио жену, забранио Адаму плодове са дрвета познања (уп. Пост. 2, 17). Највећа одговорност је била на Адаму. Он је, као и Ева, подлегао искушењу, у чему се такође види њихова базична сродност „кост од мојих костију, и тело од мојег тела“ (2, 23). Тек после греха, Бог прориче жени да ће бити подређена мужу: „и воља ће твоја стајати под влашћу мужа твојега, и он ће ти бити господар“ (3, 16). Пад у грех је имао своје конкретне последице. Адам је убудуће морао „са знојем лица својега јести хлеб“, док је Ева постала подређена мужу. У новим животним условима, када се међу људе увукло међусобно неповерење и подозривост, завладао је закон јачег. Управо је то жену довело у подређен положај. Услови у свету су због грехоппада постали груби и сурови. Међутим, то није идеал библијског писца или етос библијског предања. Он је управо супротан. Идеал је да Адам и Ева или мушкарац и жена остваре заједништво које је Бог на почетку назначио, створивши Еву од Адамовог ребра. ■

– Из православне ризнице тумачења Светог Писма –

Дап. 16, 9: сан Апостола Павла, новији мозаик из Грчке (извор: rapogatio.com)

Снови у Новом Завету

Проф. др Предраг Драгушиновић

У религијском искуству појединаца снови неретко играју важну улогу. У аскетској литератури посебна пажња се поклања сновима и често се упозорава на опасности којима се подвижник излаже у сну. Углавном, улога снова у религијском животу је амбивалентна. С једне стране, тешко се може порећи могућност да снови буду место открочења Божијег, док с друге стране, претерано ослањање на снове и стална потреба да се они тумаче може бити сигнал извесних аномалија у доживљају хришћанске вере.

Како се ова тема сагледава у Светом Писму Новог Завета?

Снови, као место обраћања Бога човеку, су конститутивни део библијског религијског искуства. Апостол Лука у контексту интерпретације догађаја Педесетнице наводи речи пророка Јоила: „Него је то оно што је рекао пророк Јоил: и биће у последње дане, говори Господ, излићу од Духа мојега на свако тело, и прорицаће синови ваши и кћери ваше, и младићи ваши видеће виђења и стари ваши сањаће снове“ (Дап. 2, 16–17; Јл. 3, 1с). „Сањање снова“ је, дакле, један од есхатолошких знакова. Снови уживају исти религијско-откривењски статус као пророштва и виђења. У том смислу, новозаветни доживљај откривења

се надовезује на старозаветни, с том разликом што снови као места откривења Божијег у Новом Завету играју знатно скромнију улогу него што је то случај у Старом Завету. Наиме, у Старом Завету снови уобичајено и често место откривења Божијег (уп. нпр. Пост. 28, 12; 37, 5; 41, 1–7; 1. Цар. 3, 1–15; Дан. 2–4). Највећи број наратива везани су за пророчку службу. У Бр. 12, 6 формулација је програмска: „И рече им, чујте сада речи моје: пророк када је међу вама, ја ћу му се Господ јављати у виђењима и говорићу с њим у сну.“ Међутим, старозаветни писци су свесни да постоје и снови лажних пророка који нису израз аутен-

тичног богојављања (Јер. 23, 25–32; 27, 9; 29, 8), као и могућности да снови буду „маштарења срца“, а не открочење Божије (Сир. 31, 5). Занимљиво је да се Бог у сну не јавља само „својим“ људима, пророцима, владарима и мудрацима, већ и онима који се сматрају непријатељима Израила, као што су нпр. фараон и Навуходносор. Јеврејски мислилац Филон Александријски је разликовао три врсте снова: снове у којима се Бог јавља директно и којима не треба тумачење; снове који су плод интеракције Бога и човека и који су слични екстази; и снове који су плод покрета човекове душе и који се морају тумачити. У каснијим хришћан-

ским разматрањима снова наилазимо разликовање између три различита порекла снова: постоје снови божанског, људског и демонског порекла (Терулијан). Јерма у 2. веку добија поруке од Бога у виду снова и записује их као извесну апокалипсу. Очигледно је да сан није некритички сагледаван као нужно аутентично религијско искуство. Бог се може јавити човеку у сну, али сан може бити и плод сопствених човекових душевних покрета. Порекло сна је неизвесно. Уско везано за разматрања о пореклу снова је и питање потребе њиховог тумачења. Већ Филон је разликовао снове које не потребују тумачење, који су јасни и недвосмислени, и оних које је неопходно тумачити. Имајући у виду библијско религијско искуство сновиђења, снови се могу поделити на инструктивне и симболичне. У Старом Завету се налазе оба облика: инструктивни (нпр. Пост. 20, 3; 31, 10), као и симболички (нпр. Пост. 41, 1–36; Дан. 2). У Новом Завету наилазимо само на инструктивне снове, и то само у два списка: Еванђељу по Матеју и Делима апостолским.

Еванђеље по Матеју

Сви снови који се описују у Еванђељу по Матеју су инструктивног карактера. Најфреквентнији су Јосифови снови (1, 20; 2, 12–13). Анђео у сну заповеда Јосифу да прихвати Марију и дете, упозорава га на Иродове намере и заповеда бег у Египат. Бог се у сну не јавља само Јосифу, побожном Јеврејину, већ и незнабошцима: мудрацима са Истока (2, 12) и Пилатовој жени (27, 19). У оба случаја ради се о инструктивним сновима: мудраци, супротно Иродовом савету, не треба да се врате у Јерусалим, већ назад у своју постојбину. Исто тако, Пилатова жена сања тешке снове чији садржај није познат, али сан је инструктиван утолико

што она упозорава Пилата да се не меша „у суд тога праведника“. Карактеристично за описе Еванђеља по Матеју је то да се Бог може да обрати у сновима свим људима, не само „својим“, побожним Јеврејима. С друге стране, улога снова у Еванђељу по Матеју је да спрече нешто: Јосифа да не напусти Марију и дете и да избегне прогон, мудраце да се врате Ироду, Пилата да не учествује у суду. Очигледно је да снови у Еванђељу по Матеју имају позитивну улогу, Бог делује кроз њих.

Дела апостолска

Други новозаветни спис у коме снови играју важну улогу су Дела апостолска. Док се у Еванђељу по Матеју путем снова спречава одређени развој ствари, у Делима апостолским Бог кроз снове мотивише на мисију, на ширење Еванђеља „до краја земље“ (Дап. 1, 8). Апостол Павле кроз снове бива подстицан и охрабриван да настави мисионарско дело. Наиме, мисија на тлу Европе бива могућа тек после инструктивног сна који је апостол Павле имао у Троади: „И Павлу се показа виђење ноћу: беше неки човек Македонац који је ту стајао и молио га говорећи: Дођи у Македонију и помози нам.“ Поновно ноћно виђење (сан) апостол је имао у Коринту (Дап. 18, 9–10): „Не бој се него говори, да не ућутиш, јер сам ја са тобом и нико се неће усудити да ти учини зло...“ На још два места се вероватно ради о сновиђењима. У Дап. 23, 11 Лука извештава да је Господ идуће ноћи стао пред апостола и рекао: „Буди храбар Павле, јер као што си сведочио за мене у Јерусалиму, тако ти ваља и у Риму сведочити.“ Такође, у Дап. 27, 23 апостол говори да је ове ноћи стао пред њега анђео рекавши му: „Не бој се Павле! Ти мораш изаћи пред цезара...“ Из свега наведеног се може закључити да снови које апостол има јесу божанског порекла, и да углавном служе за

охрабрење и потврду његовог мисионарског назначења.

Снови у Новом Завету

На основу свега изложеног закључујемо да се новозаветно схватање снова надовезује на старозаветно, преузимајући и потврђујући идеју могућности откривања присуства Божијег кроз снове. У Новом Завету се такође преузима идеја да снови могу бити место јављања Бога код свих људи, независно од њиховог верског опредељења. Међутим, за разлику од симболичких снова који су чести у Старом Завету и који захтевају тумачење, у Новом Завету се налазе искључиво инструктивни снови који подстичу особу која сања да нешто учини или не учини. Каква поука се за савремене хришћане у погледу сновиђења може извући на основу библијских искустава? Снови могу бити место јављања Бога, али и не морају. Потребна је мудрост и зрело духовно расуђивање приликом процењивања значаја које ће појединац дати сопственим сновима. Хришћани су, пак, „синови светлости и синови дана, не ноћи нити таме“ (1. Сол. 5, 5). Апостол Павле саветује будност и трезвеност (1. Сол. 5, 6), а пре свега облачење у оклоп вере и љубави и кациге наде спасења (1. Сол. 5, 8), пошто су хришћани назначени за спасење „кроз Господа нашег Исуса Христа који умре за нас да бисмо ми, било да бдимо или да спавамо, заједно са њим живели“ (1. Сол. 5, 9–10). Међусобна љубав, утеха, поштовање, мир, радост су врлине које красе хришћанску заједницу. Свако религијско искуство које подстиче и изграђује овај вид заједништва има своје легитимно место у црквеном животу, и може се убројати у оне харизме које су вековима присутне у Цркви. У погледу, пак, сагледавања снова као могућег места јављања Божијег за хришћане важи: „Све испитујте, добра се држите“ (1. Сол. 5, 21). ■■

— Три казивања о Крсту (3. део) —

1

2

3

Разумевање Крста на хришћанском Западу и на хришћанском Истоку: сличности и разлике

Јован Блајојевић

Источно и западно хришћанство се развијају у специфичним околностима на темељу заједничких и различитих извора. Заједничко су им општа предхришћанска мисао, симболика и трагања и, свакако и изнад свега, старозаветно откривење. Хришћански Исток, међутим, баштини античку философију, трагање за есенцијалним и егзистенцијалним истинама постојања, док Запад наслеђује римско право. Ово је темељ различитог разумевања Крста.

Разумевање греха, смрти и Крста на хришћанском Западу

За Запад грех је морални преступ, а смрт праведна казна. Човек је погрешно, преступио заповест и свој грех не може да окаје, не може да задовољи божанску правду. Зато Бог постаје човек и Христовом смрћу плаћа казну за грех. Овакво разумевање има основе, али се у њему не исцрпљује библијско схватање Христове смрти.

Разумевање греха, смрти и Крста на хришћанском Истоку

За Исток грех је пре свега прекид односа, човеково напуштање Бога — извора свег живота. Човек,

4

као створен, нема живот по себи, и напуштањем Бога актуализује могућност враћања у небиће, у непостојање из којег је *позван* (створен). Смрт није *праведна казна* Божија за човеков преступ, већ *пала* за *грех* (Рим. 6, 23) тј. природна последица греха. Христос никада није учинио грех и никада није морао да умре, није био у власти греха, смрти и нечастивог који има *државу смрти*. Они нису имали *право* на Њега и посегавши за Њим — прекорачили су границе своје власти отворивши врата смртне тамнице да се више никада не затворе. Христовом жртвом, човечанство је откупљено од тиранског ропства у које је пало, а Сатана је изгубио и човечанство, сила греха је побеђе-

на јер смрт није могла да задржи Христа, оваплоћеног Логоса у коме је живот и који је преузео нашу смрт драговољно, а не по нужности природе. Зато је Његова смрт жртва помирења којом су *превазиђени* *ошћућење, јаз* *треха који је одвајао човека од Бога* и смрт. Христос је Крстом помирио човека човекоубицу, самоубицу и богоубицу са Богом човекољупцем.

Крст као помирење саможртвеном љубављу

О. Јустин Поповић пише да је *Крв Божијег човека Христа... свеуједињујућа сила која је ујединила божанску и човечанску природу... Човек, који је грехом био удаљен од Бога постојао је близак Богу... На Крсту је Човекољубац укинуо непријатељство између људи... Поставши мир наш: најпре са Богом, па затим и људима. Помирио нас је са Богом, уклонивши грехе наше који... раширују проишавши од Бога. Помирио нас је са људима, јер је показао да су греси изазивачи непријатељства међу људима, и открио нам је нов начин ошћућења са људима: љубав...*

Крст је вертикално и хоризонтално помирење. Прво узрокује друго, те су стога блажени они који *мир траде јер ће се синовима Божијим назвати* будући да, помире-

К. С. Луис, стицајем различитих околности, изгубио је младалачку хришћанску веру (рано му је умрла мајка, кћи англиканског свештеника, а ускоро се сусрео и са страхотама Првог светског рата). Недуго потом, прошао је кроз туторско васпитање, при чему му је главни тутор био изразити и мислећи атеист. Када се као проф. на Оксфорду сусрео са истакнутим интелектуалцима и књижевницима, био је шокиран њиховим изразитим хришћанством. Уз њих Луис почиње повратак хришћанској вери и постаје знаменити хришћански говорник, апологета и књижевник. Нашој читалачкој публици познат је по делима *Писма старијег ђавола млађем* (једно од омиљених дела Св. Еп. Николаја), *Хришћанство*, *Летописи из Нарније* 1–7.

ни са Богом, шире мир на земљи. Миротворство је подвиг љубави, стална жртва и сараспињање са Христом, саобраћавање Христу. Подсетимо се „златној сѝиха“ Библије: *Бој је шако заволео свѝи да је и Сина својеја јединородној дао да ниједан који верује у њѝа не умре, нејо да има живѝи вечни* (Јн. 3, 16). Ту се не сусрећемо са правним, већ онтолошким изразима: *завољѝи, вера, смрѝи, вечни живѝи...*

Једно западно и уметничко читање источног богословља Крста

У овом тренутку било би захвално да се подсетимо једног од значајних британских књижевника 20. в., К. С. Луиса. Овај књижевник је оставио дубок траг међу хришћанима различитих деноминација, и био је један од омиљених писаца православних богослова међу којима су Св. Еп. Николај и Еп. Калистос Вер. Потоњи је, штавише, К. С. Луиса називао *кријѝи-православним* хришћанином, не подразумевајући под тим толико Луисово поштовање (па и одушевљење) светогорским православним хришћанством, колико његово дубоко и интуитивно богословствовање у духу православног богословља. У том контексту, може се рећи да је Луис један од ретких западних мислиоца који је наслутио, па чак и уметнички обликовао и изразио учење о Христу и Крсту веома блиско православном богословљу.

Луис то чини у свом екранизованом серијалу *Лѝиојиси из Нарније*. У овој серији књига он

је створио лик лава Аслана који представља самог Христа. У другој књизи серијала он описује четворо деце који доспевају у Нарнију, чудесну земљу оковану снегом и ледом, симболима тираније греха и смрти. Едмунд ту упознаје *Жадис*, *Белу Вѝиѝицу*, узурпаторку и самопроклановану краљицу. Постаје издајник ближњих, а затим и заточеник сурове узурпаторке у тренутку када Аслан окупља снаге да поврати своју власт у Нарнији. Едмундова браћа, иако их је издао, не желе да га оставе у заточеништву, отимају га, али тиме проблем није решен. Он *јравно* припада Белој Вѝиѝици и због издаје мора да умре, по закону *Цареве (ѝѝ. божанске) Дубоке Маѝије из Освиѝа Времена*. Жадис инсистира да ни Аслан не може да је лиши тог права *јуком силом*, и Аслан то признаје (Бог је праведан и не прекорачује границе правде), али његова љубав превазилази правду и налази решење у понуди *оѝкуја – себе*.

Луис описује Асланово христолско самопредавање силама зла, за које је његово самопожртвовање будаластичан чин који даје неприкосновену власт над Нарнијом. Жадис упућује отровне речи пониженом и измученом Аслану: *А сад, ко је јобедбио? Будало, јеси ли мислио да ѝеши овим сѝасиѝи људској издајника? Сада ћу убиѝи ѝебе... у складу са нашим сѝоразумом, и шако ѝе дубока маѝија биѝи задовољена. Али, када будеш мрѝав, ѝѝа ѝе ме сѝречѝи да не убијем и ѝѝа? И ко ѝе ја онда извуѝи из мојих шака? Схватѝи да си ми дао Нарнију заувек, изѝубио си сѝѝ-*

Слике:

1. Британски књижевник К. С. Луис, аутор екранизованог серијала *Хроники из Нарније* (преузето са christiansincontext.com)
2. Лав Аслан осмишљен као слика Исуса Христа у *Хроникама из Нарније*, и екранизованом делу Лав, Вѝиѝица и ормар (преузето са picstopin.com)
3. Бела вѝиѝица Задис из екранизоване књиге *Хроники из Нарније* 2, Лав, Вѝиѝица и ормар (преузето са narnia.wikia.com)
4. Анселмо Кантеберијски, један од најзначајних богослова западног хришћанства у периоду после велике шизме. Творац, на Западу и данас доминантног, учења о смислу Христове смрти и искупљења (преузето са pondus-dei)

сѝвени живѝи, а ниси сѝасао ѝеѝов. У ѝом знању очајавај и умри... Сцену посматрају, попут жена под Христовим Крстом, девојчице Луси и Сузан и оне су, попут тих жена, и први сведоци Аслановог (Христовог) васкрсења. Видевши збуњене девојчице живи, у светлост окупани, Аслан им каже да је вѝиѝица знала *дубоку маѝију са освиѝа времена*, али је заборавила да јој знање сеже управо само догле, до освита зоре времена. Али, каже Аслан, *да је мојла јѝољегайѝи јѝи мало уназад, у нејокрејѝносѝ...* *јре нејо ѝѝио је време освануло, јрочиѝала би друѝаѝије чини. Знала би да ѝе, ако добровољна жрѝива која није јѝочинила издајѝтво буде убијена уместѝо издајѝника, и сама смрѝи кренуѝи унаѝрај.*

К. С. Луис, заправо, на један сликовит начин изражава светоотачке мисли о *божансѝвеној јреварѝи*, којом је *варалица јреварен* будући да је *јроѝуѝао човека, а наѝишао на Боја; јроѝуѝао смрѝино, а наѝишао на бесмрѝино...* Он признаје *маѝију закона, ѝу дубоку маѝију са освиѝа времена*, али указује на дубљу магију од пре почетка времена која представља срж божанског живота, *маѝију љубави*. Она измиче разумској спознаји човека свакодневно суоченог са злом и грехом, али прожима свет и чини да он не постане пакао, преображавајући га у рај, јер шта је друго *лејѝиша* која *ѝе сѝасиѝи свѝи*, него управо љубав и ѝена магичност која свој врхунац досеже у Христу? ■■

– Из прошлости манастира Хиландар –

Краљ Александар I Обреновић у посети манастиру Хиландар о Васкрсу 1896. године

– Писамо монаха Саве Хиландарца, иначе Чеха пореклом,
у коме се детаљно описује свечана посета краља Александра Обреновића,
о Васкрсу 1896. године –

Манастир Хиландар, као древна одредница великог броја духовника, није представљао стециште само за припаднике српске националности. Поред Срба, у ово најсветије српско место долазили су и Бугари, Руси, Грци, Чеси, као и остали.

Након укидања Пећке патријаршије 1766. године, у Хиландару је појачано присуство Грка и Бугара, а промењен је и начин управљања манастиром. Уместо игумана, на челу су се нашла два епитропа и Сабор старца, док се игуманом манастира сматрала чудотворна икона Богоро-

дице Тројеручице. Низ неповољних околности утицао је на пад српског монаштва у Хиландару (грчки устанак, турска војска у манастиру, куга итд). Након проглашења Бугарске аутокефалне Цркве 1870, везе Хиландара са Србијом драматично су опале, што се може приметити и по престанку дистрибуције српске штампе у манастиру.

Највеће заслуге за враћање манастира под српску управу приписују се краљу Александру Обреновићу, који је успео да отплати све хиландарске дугове и донекле поврати српски живаљ у ову светињу.

У наставку текста доносимо једно од писама монаха Саве Хиландарца, иначе Чеха пореклом, у коме се детаљно описује свечана посета краља Александра Обреновића, о Васкрсу 1896. године. Сава Хиландарац, једна од битнијих личности савремене историје манастира, био је задужен за библиотеку и аутор је многих различитих дела, што о самом манастиру тако и о Светој Гори уопште. Писма је слао своме пријатељу, тадашњем преводиоцу и пропагатору чешко-српских односа Јозефу Здењку Раушару (1862–1947).

**Манастир Хиландар,
15–27. 5. 1896.**

Поштовани пријатељу!
Хтео сам раније да Вам
пишем о краље-

вој посети, али мисле-
ћи да сће ојети негде
на пућу, одлајао сам
са писањем. Осам дана
унапред, стијао је ше-
лејрам из Солуна који је
послао српски конзул, у
којем се наводи да краљ
жели посетити Хилан-
дар на Велики четвр-
так и остати током
Васкршњих празника.

Одмах се кренуло са
припремама. Свуда се
сређивало, чистило,
пућ ка мору се опра-
вљао, на улазу се поста-
вио лук од ловоровој ли-
шћа, и убрзо све је било
спремно за пријем ова-
ко бићној гостја.

Архимандрит Дани-
ло је отишао до Солуна да би са-
чекао краља и са њиме дошао. Два
дана након тога дошао је и влади-
ка Димитрије¹ са једним полицај-
ским комесаром, такође је дошла
и турска војска, 40 пешадинача
и 12 војника на коњима. Патри-
јарха² је шелејрамом обавестио
прошати,³ чији су се достојници

окупили у оближњем манастиру
Есфимен,⁴ зајо шћо код нас не би
било довољно места за све. Краљ
је пристио у четвртак појодне,
у пристианишту је на њега чекао
владика са неколико монаха, чла-

ОУСПОМЕНА ДОЛАСКА ЊЕГОВОГ ВЕЛИКАНСТВА
КРАЉА СРБИЈЕ АЛЕКСАНДРА I ОД
ОУ СТОЊ МОНАСТИРА ХИЛАНДАР 15. 5. 1896. М. 21.

нови прошати, полицајски коме-
сар и полицаја из Кареје. Направи-
ла се поворка, на челу се налазило
12 војника на коњима, а на крају
трја бујарских пућника, владика
је ишао поред краља.

На половини пућа до манасти-
ра где се налази крст, око њега не-
колико чемпреса и недалеко од њих

царска маслина,⁵ замољен је краљ
да посади две маслине и два чем-
преса. Све је било спремно, краљ
је само придржавао дрвеће које је
стајало у руји. Овде је начињена
и прва фотографија. Маслине ће се
вероватно примити, али за чем-
пресе је већ било касно, неки су се
осушили и пошребно их је током
зиме заменили новим младицама.

Вероватно се сећаће кателе у
близини манастира,⁶ шу је на
краља чекало цело манастирско
браштво, појови и ђакони обуче-
ни у свечана црквена одела. Краљ
је пољубио крст и Јеванђеље, на-
кон чега је поворка наставила ка
манастиру уз мало стајање да
би се ојети начинила фотогра-
фија. Испред самој улаза у мана-
стир, направљене су две колоне
од тих 40 војника, а у предворју
је краљ дочекан са хлебом и сољу.
Архимандрит Василије је пожелио
крајку добродошлицу након које

је следовало јасно „Жи-
вијо“, пошом се ишло
директно у манастир
где се ошћевало „Мно-
гаја лећа“, након чега је
краљ отишао у конак и
своју собу.

Где сће боравили и
ноћили приликом Ва-
шеј боравка, тамо се
налазио секретар, у
суседној соби ставао је
краљ, министар је био
код архимандрита Ва-
силија, остали чинов-
ници су били распоређе-
ни код старца, слично
томе и остали гости.

Желиће да знаће ка-
ко је краљ проводио
време код нас? Ишао је
само до цркве, из ма-
настира није излазио.

У иешак је посетио библиотеку,
представио сам му се, након тога
ме је поздравио и рекао да је читао
моју брошуру, а затим је отишао
до цркве и разгледао је. Када је
пољубио плашћаницу,⁷ оставио
је тамо неколико наполеона,⁸ чи-
новници такође нешто, укујно је
тамо остало седам и по наполеона

које су међу собом поделили појови и црквењаци.

У ноћи на недељу, када се слави Васкрс, није било дозвољено пуцање као и обично, краљ је био на бдењу целу ноћ у цркви, најољу је стајала стража која је иначе била распоређена тако што су се два војника налазила на степенацима све до краљеве собе, а испред саме собе још двојица. Лишурџију је служио владика, краљ је ишао на причешће, као и цела његова пратиња. Старици су краљу подаровали следеће поклоне: Изрезбарен дрвени крст (даштира из 1781, направљен руком монаха Лаврентија Хиландарца), бројаницу од ћилибара. Морао сам из библиотеке да изнесем Мирослављево јеванђеље и из архива сам узео најстарији документ, повељу Стефана Немање.

За узврат су нам уручени ордени, како шурским војницима тако и монасима, није било довољно за све, тако да ће неки бити накнад-

но послати из Београда. Ја сам добио орден Светиога Саве 3. реда, Панкратије⁹ 4. реда. Тога дана сам био позван на заседање. Седло нас је тамо 30 особа, ручало се у саборном предворју. Секретар је уручио старцима 750 наполеона као краљев дар за манастирске потребе.

У понедељак је краљ отишао, шурски брод је чекао у заливу на краља. Краљ је отишао пешке, исто као што је и дошао, иако су коњи и мазе били припремљени. Док је дочек био у свечаној униформи, растанак је био у цивилном оделу. Зато што је током ноћи падала киша, најправило се блатило и док су стигли до пристаништа, сви су били прљави. Владика Димитрије и наш архимандрит Хрисант истражили су краља до Русика,¹⁰ где је на краља чекао параброд који га је одвезао до Ашине.¹¹ У руском манастиру задржао се краљ 2–3 сата, владика и Хрисант следеће дана су

дошли у Хиландар. Владика жели да посети све ашонске манастире и тек онда да се врати за Србију.

Писао ми је професор Ковачевић да је моја књига о Ашосу преведена на српски језик, а убрзо ће бити и одштампана. Биће то скоро 6 година од како сам на молбу једног професора из Беча написао немачки спис о Ашосу, тј. физичко-теографске карактеристике, историју и опис свих манастира и скипова. Зато што се није могао наћи издавач, послао сам рукопис до Софије, да би се превео и штампан на бугарском језику. Због тога што је текст писан мало више у српском духу, остао је тамо скоро годину дана, док нисам на понуду професора Ковачевића послао текст за Београд. Ко финансира издавање, још увек не знам.

Што се тиче објаве у новинама о нашој библиотеци, послао сам за Прат каталоги који ће тамо бити штампан. Професор Ковачевић

се веома наљутио на мене зато што је по њему каталоџ требао бити издати у Србији, никако у иностранству и такође је желео да учествује у рецензији шекста. Мој изговор је тај да он за време свој боравака у манастиру није ништа слично захтевао, иако као министар нема ни времена за то, зато што досад није издао списак наших докумената са којима је требао бити тонов за два месеца, а већ је прошло осамнаест.

1897. желим да одем до Чешке, и донећу за Београд све што ћу имати спремно за јубиларну књићу. Током зиме ћу све лепо припремити. Рашић ми је обећао свој путопис до Палестине, који је марљиво писао. Сви из краљеве праћење су жалили за тим што ујрава академије није дала манастиру обећане књиће, прошле би без контроле царину. Зету Калоуску сам писао о посети краља Александра, он је од тога написао шекст који је био објављен у Гласу народа.

Доста дуго је чекао кнез Фердинанд¹² на потврду свога тријумфа, пре неколико година је обећао једном старицу да када та султан призна за кнеза, да ће он исплатити све дугове Хиландара. Прича се да ће приликом посете Атини посетити и Свету Гору.

Срдачно Вас поздравља Ваш искрени пријатељ

Сава Хиландарац

(на писмо сте ставили малу маркицу и ја сам морао да платим казну)

Напомене:

¹ Владика Димитрије из Ниша боравио је често у Хиландару. Доста се интересовао за манастирски архив, и за време своје посете 1895. године наговорио оца Саву да погледају заједно све рукописе, и након тога да неопходне силе испред манастира. Због тога је настао велики отпор монаха, који су се жалили да српски владика хоће да силе бујарске књиће. Сир је такође имао политичку позадину.

² Мисли се на Васељенској Патријарха, под чијом је јурисдикцијом Света Гора.

³ У Кареји, главном граду Свете Горе, налази се Проштај у коме се остварује врховна самоуправа и суд, а у граду се такође налази и ујавишћ. Проштај сачињавају заступници манастира, по један

из сваког од двадесет светогорских манастира.

⁴ Есфимен, манастир на Светој Гори који је најближи Хиландару.

⁵ Царска маслина — по веровању је засадио српски цар Стефан Душан (Душан Силни) 1347. године.

⁶ Кайела недалеко од манастира, направљена на месту где су хиландарски монаси нашли икону Ботородице Тројерунице, коју је по предању донео маћарац из Србије.

⁷ Плашћаница је платно са извезеним или насликаним Христовим телом, непосредно после скидања са Крста. На плашћаници се налази и представља скидања са Крста и поклањања у гроб, као и представља Ботородице, Јосифа, Никодима и еванђелисте Јована.

⁸ Наполеон — тадашња француска валута.

⁹ Монах Панкратије — један од тројице усвојене деце Саве Хиландарца, који су се такође замонашили на Хиландару.

¹⁰ Русик или манастир Светог Пантелејмона, руски манастир на Светој Гори, први у који је дошао Свети Сава, након чега је отишао у манастир Ватопед где се и замонашио.

¹¹ Краљ је након посете Хиландара отишао за Атину на отпаврање првих савремених олимпијских игара.

¹² Кнез Фердинанд, касније и краљ Бујарске. Чекао је на потврду крунисања скоро 9 година.

Превод са чешког, увод и коментари: Данијел Живковић

Извор: Марицел Черни, Од Мораве до Мораве, из историје чешко-српских односа у 19. и 20. веку. Издавачи Матица моравска у сарањи са Матицом српском, Брно, 2005.

Топлички устанак – нејач против силе и оружја (16. део)

Лебане у рукама устаника

Анџоније Ђурић

– Смрскили му главу ударцем кундака – Огорчене борбе у близини Житног Потока – Напуштањем Прокупља настали су многи збегови –

Сведочи Бора Димитријевић: – Распитај се за моју мајку, браћу и сестре, али нико није поуздано знао да ми каже куда су они избегли. Тек у неко доба, неко ми рече да су отишли према кућама Шиндића. То су била три брата: Алекса, Груја и Теофил. Били су кумови мога оца. Кренуо сам у том правцу и тамо затекао моје...

Приметио сам једног човека који се био испео на високо брдо и осматрао кретање друмом и путелима.

Сви смо живели у страху од наиласка Шваба или Бугара, и, збиља, тај осматрач је с дрвета видело да иду Швабе, па су Шиндићи узели децу у наручје и почели да беже, и ја сам бежао, али сам упао у један шанац, који је био ископан две године раније кад се српска војска повлачила са овог положаја. Шанац је био пун лишћа и ја сам се ту загнурио. Чуо сам кораке преко пропланка који је био недалеко од овог шанца. Чуо сам и пуцње...

У том шанцу сам остао све до зоре. Полако сам се извукао и пошто је у међувремену падала киша, био сам сав мокар па сам

се некако довукао до Шиндићевих кућа. Носио сам карабин. Одатле су моја мајка и остали отишли код неког Јеврића и у тој кући остали неколико дана.

Нисам имао никаквих вести са фронта, па тако нисам знао ни шта је са мојим оцем, са Костом Војиновићем и другим вођама устанка. Вести су биле све црње: наши људи су убијани на сваком кораку, а било је и злочина који никада нигде нису забележени.

Кад су у Барбатовицу ухватили председника гргурске општине Светозара Ђулића, везали су му руке а главу загнурили у казан вреле воде... Село Гргуре било је претворено у згариште – према небу су језиво штрчали само оцаи...

Црни дани тек долазе

Мислио сам да ћу се некако пробити до неке комитске јединице, али је мало требало да ме ухвате Бугари. Кад сам дошао до једног пропланка, видео сам неке шаторе. Убрзо сам препознао да су то черге православних Цигана, па сам тражио да ме они

склоне надајући се да њих неће дирати. Пушку сам бацио. Ту сам остао недељу дана и хранио се оним што су Циганке напросиле и доносиле у черге да би прехраниле своју децу...

Једно Циганче, било је можда две-три године млађе од мене, негде је, по несрећи, нашло пушку, па кад су Бугари улетели у черге приметили су је, а оно, не слутећи каква га несрећа може задесити, рекло да је пушка његова... Према њему су зверски поступили: ставили су му главу на један велики камен и кундаком оне пушке је размрскили... Грознији приказ у животу нисам видео.

Одатле сам отишао у куће Јеврића, али моје мајке тамо није било. Убрзо сам сазнао да је у неком збегу ухваћена и отерана у Прокупље. Тамо је претучена. С њом су били моја браћа и сестре. Из Прокупља су их одвели у Куршумлију. После неколико дана наишао је мој отац са групом комита из Јабланице. Неколико дана провео сам с њим, врзмајући се по чукама и шумама. Био је мрачан и утучен. Већ и његов изглед је говорио да је устанак про-

Аустроугари убијају заузете устанике (извор: Википедија)

„Комитска држава“

За само неколико дана устаници су били ослободили пространу територију чије су границе на северу допирале до Крушевца и Александровца, на западу су ишле целом дужином старе српско-турске границе, од Копаоника и планине Пилатовице па све до брда Китке и Големог Села, обухватајући цело ветерничко подручје и планину Кукавицу, спуштајући се испод самог Лесковца на Мораву.

Поред те слободне територије, постојале су још најмање две, истина мање, на десној обали Мораве, и то једна у власотиначком крају, са том варошицом у средини, а друга северно од Ниша, између Сврљига и Сокобање.

Ову слободну територију бранила је устаничка војска од око 12.000 пешака и 364 коњани-

ка, наоружаних лаким наоружањем – устаници су имали само осам исправних митраљеза. То, међутим, није била само слободна територија, него је одмах почела да поприма и облик мале комитске државе. По градовима и селима постављени су органи власти, и то не само војне, већ и цивилне: општине, судови, болнице, па чак и поште...

Све ово дало је повода Кости Војиновићу да преко својих парламентарара упути писмо начелнику Моравске области, бугарском пуковнику Протогерову и затражи да се поведу преговори о примирју и то једино под условом да се „сва ослобођена територија призна за самосталну српску државу“.

Надмени бугарски командант је одговорио тиме што је ухапсио устаничке парламентараре.

пао и да црни дани тек долазе...

Тог дана ми је рекао да он мора да иде на један велики и далек пут, а мени препоручио да неко време останем код пријатеља, а затим да се вратим у Куршумлију. Надао сам се да ме нико неће одати, а да Бугари неће обратити нарочиту пажњу на мене због тога што сам имао једва петнаест година. Тада сам последњи пут

видео мог оца. Касније сам сазнао на какав је он пут кренуо и како се са тог пута није вратио...

Продор Влаховићевог одреда

Да видимо шта се у часу устанка догађало са јабланичким одредом којим су командовали капетан I класе Милинко Вла-

ховић и свештеник Димитрије Димитријевић. Одмах по дизању устанка, 11. фебруара у шест часова, овај одред, појачан сеоским четама, потукао је једно одељење непријатељских војника. Затим је одред примио наређење да истог дана крене у Дубову, а да сутрадан заноћи близу Житорађе.

Тог дана одред је сазнао да се непријатељ креће од Лесковца

Пољакиња у устанку

У Топличком устанку учествовала је и једна Пољакиња која је, пре него што је он букнуо, случајно упознала Косту Војиновића. Била је то Јелена Лорет, родом из Лавова, удата за Пољака Евгенија Лорета, грађевинског инжењера. Њих двоје су неко време живели у Цариграду, па у Малој Азији и Солуну. После Балканских ратова, Лорет је радио у Србији, где је примио српско држављанство. Он је трасирао пругу Ниш – Прокупље. Ту је овај брачни пар затекао светски рат. Он их је годину дана касније раздвојио, али не заувек: Евгеније Лорет је био инжењер у Штабу српске Врховне команде, а Јелена је под бугарском окупацијом остала у Прокупљу.

– Кад је дигнут Топлички устанак – причала је она у зиму 1930. године новинару *Политике* – све моје симпатије биле су на страни Срба, јер сам и сама патила због њихове патње под Бугарима. У комитски одред сам се укључила кад сам се упознала са комитским вођом Костом Војиновићем. Ево какав је био мој први сусрет с њим.

Једног дана пошла сам у Брзаковићеву воденицу на Топлици испод Прокупља, не бих ли набавила мало брашна. Тамо сам у једном

врбаку угледала Милана Николића – Жегара, кога сам нешто раније упознала у граду, у разговору с једним младим, наоружаним човеком... Он ме позва и рече да је тај младић Коста Војиновић, а њему рече ко сам ја и шта мислим о комитама. Онда ми је Војиновић причао о устанку и упитао ме да ли бих могла да им будем на услузи. Често им, рече, треба понешто из апотеке, треба им дувана, информације о Бугарима... Одговорила сам да ћу учинити све што будем могла.

Кад сам била обавештена да ће устаници напасти на Прокупље, сашила сам српску заставу и кад су комите заузеле Прокупље, ја сам Војиновићу предала заставу и она се тринаест дана, колико је трајала комитска држава, вила на згради начелства у Прокупљу.

Кад су се устаници повукли из Прокупља, неко ме је оптужио Бугарима... Спровели су ме у бугарску команду, саслушавали ме и осудили на смрт. Једне ноћи одвели су ме изван града, на брдо Соколицу, да ме стрељају. У последњем тренутку стигао је коњаник и донео писмо из Ниша да сам помилована... Бугарски официр се једва потчинио наредби, било му је, очигледно, мило да ме убије...

ка Лебану, да је знатно надмоћнији те да неће моћи да прими отворену борбу, али ће моћи да му постави многобројне заседе изнад насипа Прокупље – Житорађа. Два дана касније сеоске чете су водиле огорчену борбу у близини Житног потока, где је непријатељ продор...

Лебане је ослобођено између 16. и 18. фебруара, при чему је свештеник Мита Димитријевић заробио једну непријатељску чету. Пред зору, 17. фебруара, устаници су заузели положај око села Коњувца, али су ту сазнали да се налазе између два непријатељска фронта па су потражили бољи положај.

Устаници су већ 24. фебруара обавестили своје старешине да су Арнаути продрли на Копаоник и пале села. Истог часа капетан Влаховић је отишао да спречи њихов даљи продор. У дане 24. и 25. фебруара одред је водио огорчену борбу. Непријатељ је од

Житног потока дејствовао хаубичком и брдском артиљеријом, а предвече је успео да продре од села Савинца до Орана. Губици устаника били су велики...

Пиротски одред, којим је командовао професор Јован Радовић, већ 11. фебруара примио је борбу на пола сата марша од Лесковца. Овај одред је 17. фебруара заузео Власотинце и ту ослободио око 1.000 заробљених младића које су Бугари били регрутовали за своју војску...

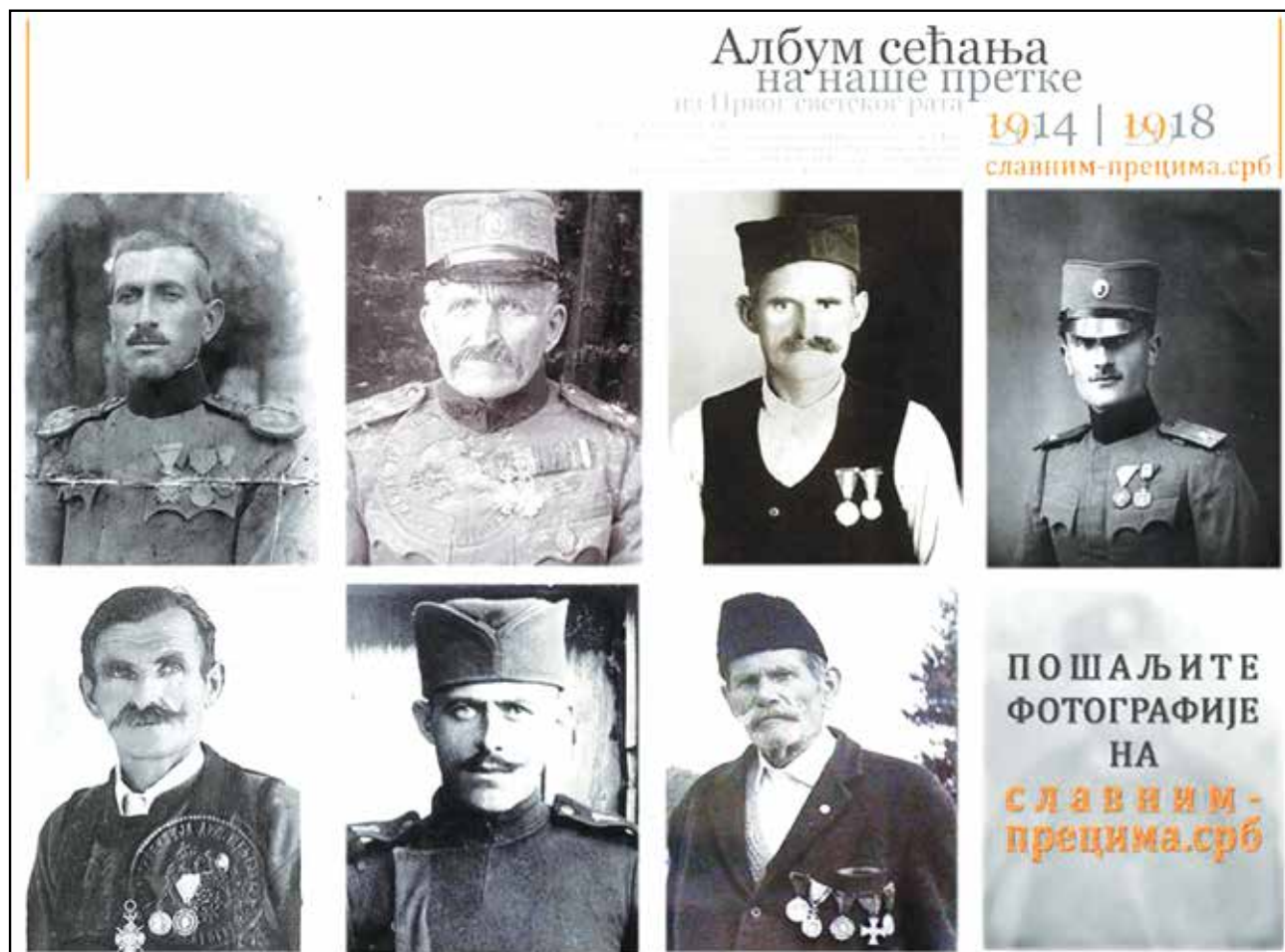
Устаничке снаге су малаксавале захваљујући и арнаутским четама које су нападале Крток, Дабиновац, Вукојевац, Шушњак и друга села у близини Преполца и Подужева...

Устаници су напустили Прокупље 1. марта, у часу кад је Војиновићев одред водио жестоке борбе на Копаонику и Брусу. Арнаути су продирали све даље и даље палећи села тако да је сва устаничка снага била упућена

према крајевима у које су они упадали...

Чим су Бугари продрли у Прокупље, устаницима је наређено да се по десетинама, ноћу, пробијају кроз непријатељски фронт, да се врате у своја села, и ту, у тајности, остану до даљег наређења...

Прва последица неуспеха била је стварање збегова. Нејаки народ је хтео колико-толико да избегне прву освету разјареног непријатеља. Због тога је много света избегло у шуме и планине, али ни ово није могло дуго да траје. Збегови су били претрпани, хране је било нестало. Једини излаз био је да се нареди да се свет врати својим кућама. Тако је и учињено. На згариштима некад напредних села разоружани народ и нејач дочекала су потерна одељења, ударне чете, колоне за чишћење, територијална полицијска одељења, враћајући поново оно стање због

кога је и било дошло до народног отпора...

Милинков брат, Тошко Влаховић, командант крајинског одреда, четовао је око Књажевца, Брестовачке бање и Хомоља читавих седам месеци. Погинуо је 18. октобра 1917. године код села Влахова, општине крушевачке, среза прокупачког.

Бивши Пећанчев ађутант, потпоручник Милан Дрљевић, остао је да четује на падинама Јастрепца све до пробоја Солунског фронта, када су и у овај крај стигле претходнице српске војске којима се он придружио.

Миниран је мост на Морави

Са устанком још није било свршено. Код појединих вођа, нарочито код Косте Војиновића, још је владало уверење да се може нешто учинити па је одлучено да се изврши напад на Ристовац. Да

би се о свему договорили заказан је састанак преосталих устаника на Ђурђевдан у селу Видовачи. На тај скуп дошло је око 1.300 устаника, па су вође изабрале 500 најбољих пешака и око 100 коњаника и од њих формирале пет чета.

Нешто пре тога команданту Моравске инспекционе области упућено је писмо у коме се захтевало да се прекине са прогонном становништвом, иначе ће се устаници осветити на свој начин. Прогони, међутим, нису престали...

Формиране чете, добро снабдевене храном, муницијом и динамитом кренуле су према Ристовцу. Најпре је извршен напад на железничку станицу. Препад је успео, том приликом погинуло је 25 непријатељских војника и један официр, који су се налазили у караули поред моста на Морави. Миниран је гвоздени железнички мост и бачен у ва-

здух, сама железничка станица скоро је уништена. Возови нису могли да саобраћају више од десет дана... Два батаљона немачке војске која су била у покрету за Солунски фронт, добила су одмах наређење да се искрцају и ступе у борбу. Један од њих био је у покрету од Ниша ка Ристовцу, док је други већ био прешао Ристовац и кретао се као Куманову, одакле је враћен и искрцан на километар од Ристовца...

Борба је била очајна и трајала је пуних шест часова. Устаници су бацили у борбу сву резерву и сву коњицу. Три непријатељска авиона узела су учешће у борби, али су тукли из митраљеза и једну и другу војску јер нису могли добро да их разликују... Пошто су изгубили око 70 устаника и једног четовођу, комите су биле приморане да прекину борбу и повуку се...

— наставиће се —

Велики рат

Вечите хероине народа Србије

Зорица Нешић

О њима, које су мирне школске дане, ушушкане домове својих породица, свакодневну слатку рутину најлепших дана младости замениле – каљугом, хладноћом, јауцима, болом, куршумима, крвљу, вашима, зверствима... остало је и писаног трага. О трагедији Првог светског рата на балканским просторима, о женама које су све оставиле и кренуле у битку за ослобађање Србије, можда је највише сведочио француски књижевник и новинар Анри Барби.

Извештавајући светску јавност о Великом рату, заједно са српском војском је прошао и Албанску голготу и тако се из првих ратних редова осведочио о издржљивости, јунаштву, снази и невероватној храбрости дојучерашњих девојчурака које су послушно свршавале своје школске задатке или, тек стасавајући за живот, узорно слушале родитеље, ничим не одајући да ће, колико сутра, постати љуте, прекалене ратнице и борци за сваки педаљ српске земље.

Остао је чувени Барбијев запис о томе: „Ни страха, ни колебања, ни суза, ни уздаха! Није било жртве које оне не би могле да поднесу за своју Отаџбину... Није у то време било француског официра који не би радо, у знак најдубљег поштовања, положио свој мач пред ноге ових јунакиња. Оне су својом храброшћу и својом патњом задивиле свет.“

Црногорска вила

Милица Марка Миљанов била је једна од три кћери чувеног црногорског војсковође, прослављеног војводе Марка Миљанова, који није имао мушких потомака, али ратнички жар, љубав према српском народу, отаџбини и слободи живела је у срцима његових кћери. У тренутку када је приступила војсци, већ је била мајка и у

животном добу када се и мушкарци ослобађају војне обавезе. Храбра и смела ћерка војводе Марка послушала је своје срце и са пушком у руци отишла да брани свој народ. Пријавила се у добровољце 1914. године. Под својим именом и са пушком у руци борила се од почетка до краја рата. Осветлала је образ Миљанових, храброшћу исказаном широм балканских ратишта 1914–1918. године.

Витез
из Мариборске гимназије

Антонија Јаворник се родила у Марибору 1893. године. Била је задивљена причама стрица Мартина, официра и поручника у аустро-угарској војсци, који је збацио ову униформу и обукао српску. Сваки пут када би долазио код братанице, доносио би јој књиге српских јуначких песама, због којих је научила ћирилицу. Петнае-

стогодишња девојчица је пожелела да следи стричев пример, али је тек из трећег покушаја успела да стигне у Србију, јер су је пре тога родитељи враћали кући. У Првом балканском рату, Антонија је била болничарка у пуку свога стрица. Тако је учествовала у ослобођењу српског Косова и Метохије, и опсади Скадра. У књизи Антонија Ђурића *Жене Солунци говоре* забележена је њена исповест и сећање на те дане:

„Схватила сам: од јуна и Видовдана 1389. до октобра 1912. године, с колена на колено се живело за остварење тог сна – у радости и жалости се говорило о Косову и ево, војници дочекали тај час да протерају Турке и ослободе Косово. Испунили завет многих генерација.“

У Другом балканском рату Наталија више није болничарка, већ војник. Била је упорна да јој дозволе да оде на фронт. Борила се у првим редовима, на корак од непријатеља. Због успешног заробљавања читаве батерије бугарских топова, добила је своје прво одликовање – Златног Милоша Обреновића за храброст.

У Првом светском рату Антонија се борила раме уз раме са српским војницима на Церу, Дрини и Колубари. Пријавила се под лажним именом Наталија Бјелајац да би, по сопственом сведочењу, заштитила породицу у Марибору од аустријске одмазде, у случају

да падне непријатељу у руке. У једној од битака истакла се као помоћник митраљесца за шта је поново одликована. У борбама на Кајмакчалану, Антонија је сама заробила 30 бугарских војника, па је поново била одликована. Пробој Солунског фронта је дочекала тешко рањена. У болници у Нишу су јој зацелили рану на грудима, али метак у нози јој је остао заувек. Карађорђева звезда којом је одликована, стигла је као утеха и награда. Када се рат завршио, Наталија је отишла у Марибор да види породицу, која ју је једва препознала.

„Пред њима више није била матуранткиња Антонија Јаворник, већ дојучерашњи наредник српске војске са 12 одликовања на грудима“, присећала се ратница.

Београд ју је вукао назад и одмах му се вратила. Наставила је да живи у њему, мирно и повучено, одбијајући било какву материјалну бенефит од државе. Али, брзо је почео још један рат. Одмах на почетку, Наталију је Гестапо спровео у логор на Бањици, који је једва преживела. После тога јој се готово губи траг. Антоније Ђурић је записао да се на свечаности поводом 60. годишњице пробоја Солунског фронта, Наталија појавила без одликовања и да скоро нико није знао ко је она. Дванаест пута је била рањавана и дванаест пута је била одликована. Поред неколико медаља за храброст и Ордена белог орла са мачевима, постала је витез Карађорђевог звезде са мачевима и француски витез Легије части. Умрла је 16. августа 1974. године, баш на шездесетогодишњицу Церске битке, у којој је страдао њен вољени стриц.

Весник слободе

После три и по године илегалног рада Љубица Чакаревић је, да би умакла Аустроугарима и Немцима, у лето 1918. године морала да напусти окупирану Србију. Са још неколико људи, под вођством четничког војводе

Лунета, Љубица је кренула пут Солунског фронта да се прикључи српској војсци.

После 27 дана избегавања потера и заседа, група изгладнелих, изморених, готово босих људи стигла је наомак борбених линија. Успут су се нагледали спаљених села, вешала и лешева цивила које су побили Аустријанци, Мађари, Немци и Бугари. Група се са муком и уз повремену борбу пробила слеђа кроз бугарске положаје, и једва извукла живу главу пред српским положајима. Тако је учитељица Љубица, по речима војводе Степе и војводе Мишића, постала „први весник поробљене Србије на Солунском фронту“. За свој илегални рад и овај двадесетседмодневни подвиг, Љубица је одликована Златном медаљом за храброст Милош Обилић.

Доктору Арчибалду Рајсу је из прве руке испричала сва своја сазнања о монструозним злочинима окупатора над Србима у поробљеној отаџбини. Чим се опоравила од „хода по мукама“ и пронашла на фронту свога брата Милутина, кога није видела више од три године, Љубица се с пушком у руци прикључила српској војсци на положајима. Учествовала је у пробоју Солунског фронта 15. септембра 1918. године и тако, после само неколико месеци, постала и први весник слободе у отаџбини.

Изложба славним прецима у част

Архив Војводине и Савез потомака ратника Србије 1912–1920. организују изложбу „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“

У склопу обележавања јубиларних година Првог светског рата, у Архиву Војводине 15. септембра 2016. године, са почетком у 13 часова, биће отворена изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“, у организацији Савеза потомака ратника Србије од 1912. до 1920. године.

За време Првог светског рата, до тада највећег сукоба у историји човечанства, наша јуначка отаџбина је дала највеће могуће жртве за своју слободу. Највећа жртва је, у ствари, био такозвани обичан, мали човек. Раме уз раме војници, грађани, сељаци, мушкарци и жене уградили су у борбу за слободу своје наде, страхове, снове, молитве и осећања. Овом изложбом откривамо неке од тих прича, са циљем да на достојанствен начин одамо почаст светлим примерима несегичног жртвовања предака који су нас заувек задужили.

Изложба приказује фотографије, ратне дневнике, војничка писма, дописне карте, споменице и осталу историографску грађу учесника Првог светског рата. То су јединствена сведочанства о ратним авантурама и страдањима српског војника у ратним годинама, потиснутог са страница светске историје, а

која су поносни потомци – грађани Србије и Срби у региону и расејању послали у част својих предака и уврстили у електронски „Албум сећања“.

На изложби ће, поред фотографија са пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“, бити приказане и у форми видео филма „Васкрс јунака из Великог рата“ фотографије, аутобиографски списи, дневници, писма војника, разгледнице и друга документа од историјског значаја, која су прикупљена у оквиру овог пројекта, покренутог 2014. године од стране Савеза потомака ратника Србије 1912–1920, са благословом Патријарха српског Иринеја и у сарадњи са Управом за сарадњу с дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова.

Изложба је до сада приказана публици у Српском културном центру Србије у Паризу, на прошлогодишњем 60. Међународном београдском сајму књига, у Студентском културном центру у Београду, у Народном музеју у Крагујевцу, као и у Народном музеју у Вршцу.

Изложба у Архиву Војводине биће отворена за посетиоце до 5. октобра. ■■

Албум сећања на наше претке из Првог светског рата

Савез потомака ратника Србије 1912–1920. године покренуо је пројекат „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ са циљем да се, у оквиру обележавања стоте годишњице од почетка Великог рата, прикупе и учине доступним научној и широј јавности бројни документи, фотографије, ордење, дневници, писма, дописнице и други предмети из тог времена, које чувају потомци учесника рата. На тај начин јавности ће бити стављена на увид аутентична сведочанства из славног и памћења вредног периода наше прошлости.

Пројекат је зато од изузетног значаја за историјску самосвест Срба и представља грађу из које ће млади нараштаји учити о својим коренима и прецима.

Пројекат је рађен у сарадњи са Министарством спољних послова – Управом за сарадњу с дијаспором и Србима у региону, Министарством културе и информисања, а медијску подршку пружио је Министарство одбране Републике Србије и Министарство одбране Руске федерације.

„Албум сећања“ се реализује уз благослов Патријарха српског Иринеја и благослов Патријарха московског и целе Русије Кирила.

Јавни позив је грађанима Србије, Србима у региону и Србима у дијаспори упућен средином марта 2014. године. До сада је на адресу веб портала **славним-прецима.срб / slavnimprecima.rs** пристигло преко 4000 фотографија и остала историографска грађа.

Свака фотографија и документ опремљени су пропратним текстом са детаљнијим објашњењима о пореклу, месту, времену и лицима који су у њима заступљени. Грађа пристиже из Србије, као и из региона и дијаспоре.

Приспела документација може се видети у електронској галерији „Албума сећања на наше претке из Првог светског рата“, на порталу **славним-прецима.срб / slavnimprecima.rs**, где се могу наћи и све информације о јавном позиву и начину учешћа.

Трибина: Велики раскол: јуче и данас

У сарадњи Храма Св. Саве на Врачару и Светосавске омладинске заједнице Архиепископије београдско-карловачке одржана је 25. августа 2016. године, у парохијском дому Храма Св. Саве, трибина на тему: „Велики раскол: јуче и данас“. Учесници трибине су били: др Владимир Цветковић (независни истраживач, Гетинген) и др Драгољуб Марјановић (Филозофски факултет, Београд). Модератор трибине био је о. Далибор Стојадиновић, који је дао и уводну реч.

У наставку трибине, др Д. Марјановић концизно је изложио историју догађаја непосредно пре и током 1054. године. Узроци раскола су били више политички него богословски. Једни од основних историјских разлога разилажења Рима и Цариграда, проблем *Филиокве-а* и питање *пайској примаџи*, постојали су и вековима раније, али тада до раскола није дошло. У наставку, др Д. Марјановић говорио је о перцепцији раскола у средњовековној Србији, односно о перцепцији односа Источне и Западне Цркве у житијима Св. Симеона Мироточивог и Св. Саве. Предавач прави јасну разлику између верзија житија од Доментијана и Теодосија, која вероватно своје упориште има у политичкој атмосфери Србије у XIII веку, и времену Теодосијевог писања житија које се хронолошки подудара са Лионском унијом, која је на неки начин угрозила аутокефалију Српске Цркве. Перцепција односа Истока и Запада у српској историји XIII и XIV века се мењала, што фактички можемо да препознамо само на основу агиографских списа тог времена.

Др В. Цветковић истакао је да је екуменски дијалог, услед преокупираности ослобађањем народа у

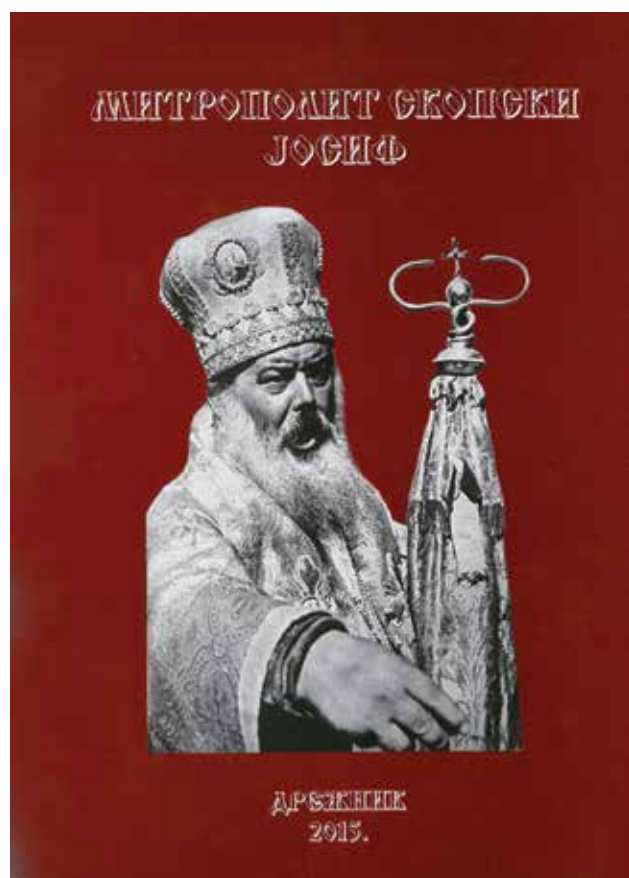
XIX веку, био занемарен. Међутим, након тога, Источна Црква је морала да се суочи са својом еклисијалношћу и постави питање о еклисијалности других хришћана. Др В. Цветковић затим говори о значају, смислу и странпутицама словенофилских идеја, особито о концептима *саборности* Алексеја Хомјакова и *свејединства* Владимира Соловјова. Дошла је Октобарска револуција, која је довела до великих сеоба. Једна група интелектуалаца настанила се у Паризу и на чувеним Берђајевљевим кружоцима, дошло је до значајног сусрета са римокатоличким теолозима. Ту је почела да се ствара идеја о једној синтези. Реч је о неопатристичкој синтези коју је ближе одредио о. Георгије Флоровски. Основна идеја неопатристичке синтезе и њено извориште јесте *сусрети на заједничком пољу, на пољу светлих Отаца Цркве*. Ова идеја имала је један важан карактер, а то је да буде платформа за екуменски дијалог, обнављање заједничког ума Цркве кроз повратак Оцима. Др В. Цветковић истиче да се у Србији у XX веку појављују две значајне личности које промишљају проблем губитка хришћанске екуменичности у времену великих сукоба и промена: Св. Николај Велимировић и Св. Јустин Поповић. Владика Николај на критици национализма у Цркви гради један екуменски темељ. Исто чини и Св. Јустин Ђелијски. Познату критику екуменизма коју је упutio Св. Јустин Ђелијски требало би тумачити у једном врло одређеном историјском контексту, о чему је аутор говорио врло детаљно.

Трибина је настављена живом и плодотворном дискусијом.

Марко Ђурђевић

Митрополит скопски Јосиф (Цвијовић) : (1878–1957)

Приредили Александар Рајевац,
Душан Томић

Дрежник : Црквена општина, 2015

144 стр. : илустр. ; 25 cm

ISBN 978–86–918967–0–6

Током досадашњих осам векова српски народ је имао много народних великана, а истакнуто место међу њима свакако припада и Митрополиту скопском Јосифу Цвијовићу. Његов лик и дело су узор бројним генерацијама како се достојно служи народу у време и невреме, у благостању и у беди, у миру и рату. Човек величанствене биографије, заслужио је да се и овом приликом истакне његово учешће у ослободилачким и одбрамбеним ратовима које је Србија водила почетком 20. века. Улажући напоре да се широка читалачка публика, али и целокупна српска јавност боље упозна са овом величанственом личношћу, мудрим јерархом Српске Православне Цркве, који је свој живот преточио у борбу за очување вере православне и народа српскога, Црквена општина Дрежник, са благословом Његовог Преосвештенства Епископа жичког Јустина,

објавила је недавно нову књигу о блаженеуспомене Митрополиту скопском Јосифу Цвијовићу под називом : *Миштрополић скопски Јосиф*.

Три поглавља књиге су написали својим стилем, својим сећањима, три аутора. Хаци Жарко Петровић, композитор и писац из Београда у првом поглављу је записао и читаоцима понудио на увид своја сећања о дружењу и виђањима са Владиком Јосифом...

Аутор другог поглавља књиге, Александар Рајевац, историчар из Ужица, исписао је странице сурове историје... Познато је, Јосиф Цвијовић је учествовао у свим борбама свог народа за слободу. Био је учесник и Балканских и Првог светског рата. Био је војни свештеник у четничком одреду Војводе Вука. После окупације Србије, послат је у дипломатску мисију у Бизерти и Русији, а од 1917. у Српску богословију у Оксфорду, где је радио заједно са (тада јеромонахом) Николајем Велимировићем. По завршетку Првог светског рата, Јосиф Цвијовић је постављен за ректора Призренске богословије, а са тог положаја 19. децембра 1920. године изабран је за Епископа битољског. Времена Другог светског рата, опште обезглављености, беспућа и смрти... Како је било бити део тела Живе Цркве Божије, када је прогон и погром стизао са свих страна и од руке „брата“ и од геноцидне творевине, каква је била усташка Независна Држава Хрватска, записано је у овом поглављу... Кроз сва та времена, Митрополит Јосиф је успео да води народ путем вере и онда када је братоубилачки рат отворио врата јаду и безверју...

Када се завршио Други светски рат, комунистичка власт није дозволила Митрополиту да се врати у своју епархију, а када се разболео, настанио се у манастиру Ваведене у Београду, а 3. јула 1957. године се упокојио. Сахрањен је у манастирској порти, поред изгнаног и намученог Митрополита загребачког Доситеја.

У трећем делу књиге је представљен Спомен-дом блаженопочившег Митрополита Јосифа, који је саграђен у ужичком селу Дрежнику. На његову сто тридесету годишњицу рођења, на Велику Госпојину, када је и храмовна слава цркве дрежничке, свечано је отворен тај Спомен-дом, чиме су се мештани Дрежник одужили свом земљаку, човеку који им је подигао цркву и школу. У том поглављу су се некако слиле све емоције и сав душевни набој који носи у себи народ овога краја, а који се интензивно сећа и чува то сећање на свог духовног оца који се родио баш ту, али му ту није место починка...

„Госпode, орао сам и преоравао, копао и прекопавао, мучио се и довијао како сам знао и могао, али сам увек Теби и Роду верно и предано служио. Ево, дође време вечног покоја. Зато те, Госпode и Оче мој, скрушено молим да ми опростиш вољне и невољне грехе моје, а ти, Роде мој, опрости своје грешном Митрополиту скопском Јосифу“, ове речи исписане су на гробу Митрополита Јосифа, а сам Митрополит је пред смрт оставио оно што ће писати на његовом гробу.

Горан Нешић

БЕЗ ПРЕКИДА 41 ГОДИНУ

41. Сликарска колонија у Студеници

Четрдесетпрва Ликовна колонија Студеница одржана је 4–14. августа 2016. г. у окриљу манастира Студеница. Уметници из разних земаља, током десетодневног боравка сликају заједно у најлепшем атељеу, Карађорђевог конака (1810. година), инспирисани манастиром, духовношћу којом ово божанствено место зрачи, делом Симеона Немање и Св. Саве, величанственим фрескама и прелепом природом која окружује манастир. У овогодишњем сазиву учествују уметници из Пољске, Норвешке, двоје уметника из Кине, троје из Русије, затим из Белгије, Бугарске, Мађарске и Србије. Уметници сликају по две слике које остављају организатору – Туристичкој организацији Краљева. На крају радног боравка, у суботу 13. августа, приређена је радна изложба насталих слика, када су испред Карађорђевог конака, као у галерији на отвореном, биле приказане 32 слике, по две слике од сваког од шеснаест уметника учесника.

За време Дана града Краљева, почетком октобра, све слике биће изложене у галерији Удружења ликовних и примењених уметника у Краљеву.

Биљана Вуковић

КРАГУЈЕВАЦ

Јелена, велика краљица

После Рашке, Котора и Требиња у 2015. години и Горњег Милановца, Лиона и Београда у 2016. години, изложба „Јелена, велика краљица – седам векова од смрти краљице Јелене“, отворена је у Народном музеју у Крагујевцу 1. септембра 2016. године у 19 сати, у оквиру VII Госпојинских духовних свечаности.

Ово је седмо гостовање изложбе коју су више од осам месеци припремале аутори Сузана Новчић и Татјана Михаиловић, музејски саветници Народног музеја у Краљеву.

Пред великим бројем сутрађана, који су се одазвали позиву организатора, отворена је изложба уз звуке песме „Краљица Јелена и краљ Урош“ Љубе Манасијевића, а у извођењу Музичког састава „Ступови“ у саставу Милинко Ивановић Црни, Дејан Чекановић и Мина Младенић. Први се присутнима у име организатора Госпојинских свечаности обратио протонамесник Зоран Врбашки који је, поздравивши све присутне у име братства Саборног

храма у Крагујевцу, изразио велико задовољство што се велики број сутрађана одазвао позиву и дошао на отварање ове изложбе. Затим је указао на разлоге због којих је ова изложба уврштена у програм овогодишњих Госпојинских свечаности, које се одвијају под слоганом „Други је први“.

На крају је захвалио ауторима изложбе на њиховом гостовању и Народном музеју из Крагујевца на гостопримству, и позвао ауторку Сузану Новчић да се обрати присутнима. Она је говорила о мотивима који су их покренули да ураде ову изложбу и о свим вишемесечним напорима које су уложиле при стварању ове изложбе. Набројала је и сва места у којима је ова изложба до сада гостовала, и указала на досадашњи успех и пажњу коју је ова изложба досада остварила како у стручној, тако и у широј јавности. О личности Свете краљице Јелене и структури саме изложбе, како она открива њен значај и допринос у култури, просвети, грађитељству и политичком животу свога времена, говорила је коауторка Татјана Михаиловић.

На крају програма Музички састав „Ступови“ извео је још једну песму, а затим је водитељ програма г. Предраг Обровић уз звуке песме *Пуш Пасићира* Милинка Ивановића Црног најавио истоимени концерт.

Извор: Епархија шумадијска

У ГРОЦКОЈ

Фестивал традиционалне музике „Ретник“

Ранчићева кућа у Гроцкој била је прави амбијент за други по реду фестивал традиционалне музике „Ретник“. У овом споменику културе одржане су 2. и 3. септембра 2016. године музичке радионице, током којих је пренет део певачког знања најмлађима, и концерт на коме су представљени различити музички облици који се негују у српској музичкој традицији. Публика је тако имала прилику да се упозна са песмом извика, песмама из Јасеновца (на стари глас, бећарац), певањем на бас, ојкањем итд.

Наступали су Олга Красојевић, искусан певач и вођа једне од најбољих српских изворних група „Црнућанка“, из рудничког краја, те Славица Реџић, важан чувар традиције Сиринићке жупе, која је певала насамом и уз кавал. Традицију певања извика представили су Милољуб Шаковић и Мирољуб Ракетић из Нове Вароши. Пјевачка дружина Светлане Спајић – програмског уредника фестивала, коју чине и Драгана Томић, кавал и глас, Јована Лукић и Сузана Арсић, глас, представила је песме из различитих српских крајева. Од посебне важности био је и наступ осамдесетогодишње Смиље Котур која је певала песме из родног Јасеновца, као и бројних младих певача.

Друго издање фестивала „Ретник“ успешно је повезало искусне извођаче и младе из урбаних средина у заједничком раду на очувању српске народне музичке традиције.

Данко Сврахинић

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Обновљиви извори енергије

Више од 3500 цркава у Великој Британији прешло је на обновљиве изворе енергије.

Иако је пребацивање на обновљиве изворе енергије, као што су соларни панели, ветрогенератори, често тешко изводљиво, број цркава које престају да користе енергију фосилних горива се повећава. Највише енергије цркве користе за грејање.

Многе римокатоличке дијецезе су се одлучиле на овај корак након прошлогодишње папине енциклике *Laudato Si*, у којој је римски понтифекс изразио своју забринутост због глобалног загревања, као и због штете коју наше активности наносе природном окружењу. Папа Фрања је у енциклици изразио посебну забринутост због сиромашних људи широм света, будући да они највише страдају због климатских промена, и позвао је богате да им пруже помоћ.

У Великој Британији има око 50 000 активних цркава и Џон Арнолд, бискуп Салфорда, једне од дијецеза која је прешла на обновљиве изворе енергије за црквена здања, позвао је и остале цркве да следе пример еколошких цркава: „Постоје многи начини на које можемо да одговоримо на претњу и реалност климатских промена. Прихватање обновљиве енергије за зграде наших цркава треба да нам буде приоритет, а чинећи тако ми ћемо директно помоћи људима који највише страдају због климатских промена.“

Извор: <https://www.theguardian.com>

ФРАНЦУСКА

Отварање руског културног центра

Руски премијер Дмитриј Медведев је рекао да ће Културни и духовни руски православни центар у Паризу отворити своја врата посетиоцима у октобру, и да ће то бити једно савремено место за

концерте, филмске премијере и изложбе. „Биће уређена модерна бина за концерте, премијере филмова и изложбе. Центар ће имати

образовни карактер са курсевима руског језика. Наравно, Саборна црква Свете Тројице биће драгуљ овог Центра“, рекао је Медведев на форуму који је организовала фондација Руски свет одржаном у недељу. Центар се налази на раскрсници Бранли Кеја и Рап авеније. У оквиру центра налазиће се православна црква, руско-француска школа и изложбена сала.

Извор: <http://www.pravmir.com>

ФРАНЦУСКА

Изложба „Косово и Метохија – 10 корака“

Директор Канцеларије за Косово и Метохију Марко Ђурић отворио је 6. септембра у Културном центру Србије у Паризу изложбу „Косово и Метохија – 10 корака“, поручивши да она у најбољем светлу показује природу и вредност српског наслеђа на КиМ. Како би савременом посетиоцу тематику културног наслеђа на Косову и Метохији приближили на пријемчив и упечатљив начин, Канцеларија за Косово и Метохију Владе Републике Србије и Општина Звечан осмислили су поставку којом се, кроз најмодерније уметничко-техничке методе, посматрачу представља

развој културе Косова и Метохије од периода антике до 20. века. Изложба, осим кроз културну традицију, посматраче води кроз политичку историју те области, а применом најсавременијих мултимедијалних музеолошких техника и одабиром експоната приближиће тему хришћанског и српског наслеђа на КиМ најширој иностраној публици. Изложба на једном месту обједињује опсежан писани материјал, чији су аутори наши стручњаци из области историје, историје уметности и археологије, фотографије и експонате које су уступиле бројне српске институције културе, као и најмодернију технологију која посетиоцима омогућава интеракцију са садржајем, дочарава велико богатство јужне покрајине и даје увид у геополитичку, социолошку и религијску ситуацију на територији Косова и Метохије.

Извор: *Сјутњик*

РУСИЈА

Летњи Институт за стране римокатолике

У Москви је крајем августа отворен летњи Институт за представнике Римокатоличке Цркве.

Римокатолички клирици и лаици из Италије, Француске, Шпаније и Румуније, студенти папских универзитета у Риму, званичници ватиканских департамана и представници римокатоличких академских заједница ће учити на овом институту.

Они ће учити руски језик, посетити синодске одсеке и богословске школе Московске Патријаршије, света места, затим места од историјског и културног значаја у Москви и Санкт Петербургу.

Реномирани научници и црквени експерти ће говорити студентима о духовном и културном животу у Русији, разговараће са њима о односима између Руске Православне Цркве и Римокатоличке Цркве.

Извор: <http://www.pravmir.com>

ИНДИЈА

Оштећена статуа Исуса Христа

Непозната лица су у недељу, 4. септембра, у Мумбају, главном граду државе Махараштра у Индији, уништили статуу Исуса Христа.

Овај инцидент десио се истог дана када је Мајка Тереза, мисионарка који је већи део свог живота провела помажући сиромашнима у Калкути, проглашена за светицу.

Извор: <http://www.firstpost.com>

САУДИЈСКА АРАБИЈА

Страдање због молитви

Званичници Саудијске Арабије недавно су ухапсили 27 хришћана, међу њима неколико жена и деце, због криминалног дела – „одржавања хришћанских молитви“ и „због поседовања Библија“, извештавају арапски медији.

Група хришћана, од који нису сви либанске националности, прослављали су празник Пресвете Богородице Марије када су власти упали у њихову кућу и ухапсили их.

Власти, окрутна „верска полиција“, поништила им је визе и депортовала их назад у Либан.

Извор: <http://theorthodoxchurch.info>

ХРВАТСКА

Орден Светог Саве

Миљенку Домијану, саветнику у Министарству културе Владе Хрватске, уручен је Орден Светог Саве другог степена „за свесрдно указивање помоћи у очувању древног верског и културног наслеђа СПЦ у Далмацији“, преноси Инфо-служба СПЦ.

Највеће признање СПЦ, које је потписао Патријарх српски Ириније, Домијану је уручено у недељу 28. августа, на празник Велике Го-

спојине, у манастиру Успења Богородице у хрватском селу Крупи, недалеко од Обровца.

Стављајући орден Домијану, који је бивши главни државни конзерватор, Епископ далматински Фотије истакао је да је он заслужан за обнову манастира у Крупи, и да је „као главни конзерватор Републике Хрватске помогао обнову те светиње, након Другог светског рата и након последњег рата“. Оценио је да одликовање Домијана, који је, како је нагласио, по вери римокатолик, а по националности Хрват, значи пуно за цркву. „За нас то значи да ми као Црква треба да се успињемо изнад земаљских ствари“, рекао је Епископ Фотије, истакавши да улога Цркве није да буде узрок подела и сукоба, већ да указује на оно што је најузвишеније. „Ми као црква треба да се молимо Богу да Хрватску, Србију и све државе у суседству воде добри хришћани, морално, са високом хришћанском етиком“, нагласио је епископ далматински.

Домијан је захвалио на указаној части и подсетио да је све почело 1969. године, када су задарски конзерватори у цркви манастира открили фреске из 1602. године. „Пре свега бих рекао да смо исте вере, истог Бога хвалимо, хришћани смо и једни и други. Према томе, и ове древне фреске овде изнад мене и оне нове на улазу у цркву које славе узнесење Блажене Девице, све нас уједињују“, рекао је Домијан.

Извор: *Епархија далматинска* | Информативна служба СПЦ

РУСИЈА

Грех против природе је грех против Бога

Дана 4. септембра Његова Светост Патријарх Московски и целе Русије Кирил обавио је чин великог освећења Саборне цркве Христовог Рођења у Јужно-Сахалинску, и служио је Свету Литургију у новоосвећеном храму. По завршетку Свете Литургије Његова Светост Патријарх Кирил је

служио молебан за очување творевине Божије, који се служи прве недеље у септембру.

Дан специјалне молитве за Божију творевину, која се служи сваке године, установљен је одлуком Светог Синода Руске Православне Цркве од 13. јула прошле године. Тог дана се у свим храмовима Руске Православне Цркве служи чин молебног појања за очување Божије творевине. Пре почетка молебана, Његова Светост Патријарх Кирил се обратио окупљенима у храму: „Сваке прве недеље у септембру, у складу с одлукама највише црквене власти наше Цркве, посвећује се молитви за очување Божије творевине. Творевина је све око нас, то су природа, дивље животиње, ваздух и чиста вода, то је оно што човек може неповратно да упропасти ако победе тежња за све већим поседовањем и људска похлепа. Ако победи грех, сва Божија творевина, цео свет Божији ће бити уништени и није обавезно да то буде последица рата, већ просто тога што ће човек, греховни човек, увек трошити много више него што му је потребно. На ову греховну потрошњу се употребљавају ресурси земље, и због тога се загађују ваздух и вода и нестају дивље животиње. Тежећи ка бољем животу губимо најдрагоценије што нам је Бог дао – Земљу. Све више људи схвата моралне узроке такозване еколошке кризе. И Црква, свесна греховних узрока уништења човекове околине, позива сву своју децу да се сваке године прве недеље у септембру моле за очување Божије творевине. И сад ћемо служити кратак молебан и замолићемо Господа да нам да снагу да не живимо у противречности с Његовом вољом, да не уништавамо свет који је Он створио, да живимо тако да и природа око нас може да живи, да човек владајући природом не уништава ову природу и да верује да ће Господ по молитвама Цркве помоћи многим и многим људима да постану свесни да је грех против природе – грех против Бога.“

Извор: <http://www.pravoslavie.ru>

У ЛИВЕРПУЛУ

Изградња храма

Ако Господ не сазида Дом, узалуд се шире зидари (Пс. 126).

Његово Преосвештенство Епископ Иринеј посетио је 29. августа 2016. мисионарску парохију Светог Луке у Ливерпулу, где невероватном брзином напредују радови на изградњи новог храма. Духовно предвођени свештеником Александром Милутиновићем, вредни парохијани за веома кратко време успели су да подигну зидове овог, чак и на самом почетку изградње, велелепног храма.

Патријарх српски Иринеј осветио је земљиште и положио камен темељац 12. марта 2016, а темељ овог храма осветио је Епископ канберски Георгије, из Руске Православне Заграничне Цркве 4. јуна, на дан када наша Света Црква молитвено прославља Светог мученика Јована Владимира, кнеза српског.

Ово је прилика да упутимо позив свим људима добре воље да помогну парохијанима мисионарске парохије Светог Луке у Ливерпулу, да заједно са њима учествују како у изградњи овог заједничког храма, тако у изградњи унутрашњег храма срца својих, на славу Божију, а свима нама на благослов и спасење.

Извор: Митрополија аустралијско-новозеландска

У КРАЉЕВУ

Молитва за почетак школске 2016/17. године

Следујући јеванђелским речима о пуштању деце ка Господу, у Храм Светог Саве у Краљеву су на Молитву за почетак школске 2016/2017. године заједно дошли родитељи, наставници и деца. Кроз молитвене прозбе, сабрани у Духу Светом око Епископа жичког Јустина и братства овога храма, присутни су заискали од Господа Христа, Преблагот Тихог Учитеља, да благослови предстојеће школске подвиге.

Поздрављајући верни народ Божији, старешина Светосавског храма отац Радоја Сандо је пожелео деци и њиховим наставницима успешну школску годину. У току кропљења освештаном водом и дељења дарова,

НА АФРИЧКОМ КОНТИНЕНТУ

Велики мисионарски подухват

Боцвана је континентална држава на југу Африке. То је 45. по величини земља света, некада је била позната по сточарству, а сада по производњи дијаманата. У њој живи и већа група православних Грка; око 40 српских породица које већином живе у Габерону, главном граду Боцване; нешто Руса, Бугара и Румуна.

Покушаји грчке заједнице у последњих 30 година да направе православну светињу нису уродили плодом.

Срби у Боцвани су окупљени око Удружења Срба у Боцвани (Serbian Society in Botswana), основаног након акције коју су имали у прикупљању помоћи поплављеним подручјима у отаџбини 2014, коју је овако мала група Срба извела веома успешно. Сакупљено је око 25 000 евра и послато у поплављена подручја. Удружење је отворено и окупља све људе са наших простора. Основана је и српска школа – друга на Афричком континенту. Организују се прославе Божића, Васкрса, Св. Саве, Видовдана и националних празника. Након посете пароха јужно-афричког, оца Исајла Марковића о Васкрсу 2015, јавила се жеља за оснивањем српске богомоље. Донесен је крст освештан у Јерусалиму, дар Срба из Канаде.

Делегација Срба из Боцване је током августа 2015. посетила Патријарха српског Иринеја, и упознала га са планом изградње светиње. Поред благослова Патријарха Српског, стигао је благослов и из Александрије од Патријарха александријског Теодора II.

Добијена је потребна дозвола од државних и градских власти. У јулу 2016, купљен је плац за потребе изградње Цркве и просторија Удружења Срба у Пакаланама – најелитнијем делу Габерона. Донатор је био господин Николић, председник Удружења, са породицом.

Прве молитве Светом Николају Мирликијском Чудотворцу, коме ће бити посвећена ова светиња – прва православна у Боцвани, служене су на терену, под ведрим небом, 22. јула 2016. године, а освешћен је и пободен крст на имању Срба. Заказано је постављање камена темељаца за 15. октобар 2016. године. Задатак свих Срба који живе у Боцвани јесте да донесу из свог родног краја камен који ће се поставити у темеље прве православне светиње, а друге српске на Афричком континенту. Донесено је камење из Београда, Аранђеловца, Крушевца, манастира Острог, Мораче, Студенице, Жиче, Колашина, Новог Сада...

Поред молитава којима се препоручујемо читаоцима овог текста за што скорију реализацију радова око ове светиње, молимо Вас, уколико сте у могућности, да и новчано помогнете изградњу ове светиње и тиме допринесете једном новом мисионарском подухвату Српске Православне Цркве и српског народа у Боцвани.

ЦШО „Свети Сава“ Јоханесбург, Јужна Африка

<http://www.serbiansocietybotswana.org/links>

SERBIAN SOCIETY IN BOTSWANA
NON-PROFIT ORGANIZATION
ACCOUNT NUMBER: 62379503115
FNB Botswana
Branch 281667 Industrial
P O BOX 830 ABG
GABORONE

Епископ Јустин је присутнима упутио речи очинске поуке. Подсетио је децу да уз труд око учења не смеју заборавити поштовање према родитељима и наставницима. Образовање које стичу биће потпуно само ако буде прожето врлином послушности. Упућеност на Господа Христа и Цркву као Тело Његово биће основа сигурности да многозналаштво неће свету донети мрак мржње и ратова. Учење и знање треба да буду служба добру човечанства. То је истинска просвета, којој нас је као народ поучавао Свети Сава. Слобода у трагању за усавршавањем подразумева и одговорност да се научено примени к циљу служења Богу и ближњима. Ипак, треба знати да се то не ограничава на пуштање других да „препишу по нешто од оних који су марљивији ученици“, истакао је владика. Деца су на ово одговорила искреним осмеси-ма, који су сведочили да су пажљиво слушали и разумели речи поуке које су им упућене. Потом су приступили једно за другим да добију благослов од свог владике.

Јереј Александар Р. Јевтић

У БЕОГРАДУ

Почетак школске године у Богословији

Први сусрет ученика београдске Богословије Светог Саве у новој школској години са својом школом, збио се 1. септембра кроз највећу Тајну–Тајну Цркве и Литургије, којима ће, ако Бог допусти, живети у будућности.

Богословци су заједно са својим професорима учествовали у Светој Литургији коју је служио Епископ топлички Арсеније, викар Патријарха српског, уз саслуживање ректора најстарије просветне институције у Београду протојереја-ставрофора др Драгана Протића, ђаконa и професора Богословије.

Током Свете Литургије изговаране су молитве за призив Светог Духа, односно молепстије наше Цркве на почетку школске године. Владика Арсеније и ректор Богословије, након Литургије, су се обратили ученицима пригодним беседама.

Извор: ТВ Храм

У МИТРОПОЛИЈИ
ЗАГРЕБАЧКО-ЉУБЉАНСКОЈ

Велика хуманитарна акција

Социјално угроженим српским породицама у Сиску, Глини и селу Мали Градац, уручени су хуманитарни пакети са храном и средствима за хигијену, које је, уз помоћ дародаваца, обезбедила Митрополија загребачко-љубљанска. Хуманитарна акција почела је поделом помоћи Србима у Сиску, који су пакете примили у порти Цркве Св. Петке у овом граду. Најугроженијима је подељена и помоћ у виду беле технике, машина за прање веша и шпорета.

Митрополит загребачко-љубљански др Порфирије је том приликом рекао да је ово само почетак хуманитарне акције помоћи српском становништву. „Жеља нам је не само да останемо на овој иницијативи, него да омогућимо константну помоћ нашим најугроженијим, те да то поста-не трајан процес. Нарочита пажња биће усмерена на помоћ Србима који живе на подручју Баније, Лике, Далмације, Западне Славоније“, рекао је он и додао да ће на овом пољу заједнички сарађивати архијереји чије су епархије на територији Хрватске.

Након Сиска, Глине и Малог Град-ца, 1. септембра 2016, у Крњаку је подељено око 90 пакета преко потребних хигијенских средстава и животних намирница, дар Митрополије загребачко-љубљанске српском становништву слабијег материјалног стања у Карловачкој жупанији.

Помоћ је подељена и становницима слуњског подручја, Војнића, Тушило-вића, Доње Дубраве, Плашког, Бари-ловића и Саборског. Средства иницијалне помоћи осигурала је Српска Православна Црква, уз неколико мањих донатора, за које се Митрополит Порфирије нада да ће их бити више.

Извор: Митрополија загребачко-љубљанска

Апел за помоћ

На молбу јереја проф. Дарка Кончаревића, свештеника у Храму Св. Јована Шангајског из Батајнице, објављујемо његово писмо које је стигло на адресу Редакције и придружујемо се молби упућеној вама, драги читаоци, да свако, сходно својим могућности-ма, помогне Наташи Капић.

Она је као мала доживела тешку саобраћајну несрећу – ударио ју је воз када је имала 8 година, услед чега је задобила тешке преломе и повреде обе ноге. Опоравак је дуго трајао и до данашњег дана повреде нису саниране. Услед ослабље-них ногу, Наташа је пре три годи-не пала и сломила бутну кост која је већ била крива за 35 степени, јер је од самог почетка лоше ле-чена. Наташа сада има неправил-но сраслу ногу, хода искључиво уз помоћ штака и свакодневно трпи веома јаке болове. Лекари су јој предложила веома тешку и сложе-ну операцију у Русији, на једној од клиника која се бави управо овом проблематиком. Наташа је била на клиници „Илизаров„у Кургану, Русија, где су урађене претраге, након чега јој је саопштено да по-стоји велика могућност излечења, али су потребна и одређена мате-ријална средства. Наташа је рев-носна хришћанка, али на жалост као и многи у данашње време, није у могућности да сама подне-се терет терапија и лечења. Живи са родитељима од чијих пензија се издржава и незапослена је.

Молимо све људе добре воље да јој помогну – давањем прилога или слањем СМС порука.

Упишите 137 и пошаљите СМС на 3030 (цена поруке је 100 дин, PDV се не наплаћује);

Упишите human 137 и пошаљите СМС на 455 (цена поруке је 10 CHF) Уплате можете извршити на следе-ће рачуне:

динарски: 160–442042–37

девизни: 00–540–0001427.6

IBAN: RS35160005400001427646

У СОМБОРУ

О верској настави

Верска настава у школама од четка ове школске године одвијаће се по новом плану и програму, а наредни корак биће израда уџбеника за овај изборни предмет који похађа око пола милиона ученика, речено је на седници владине Комисије за верску наставу, која је одржана у жупи Пресветог Тројства у Сомбору.

Верска настава у образовни систем уведена је 2001, и сваке школске године се за овај изборни предмет добровољно определи између 450.000 и 530.000 ученика. Тај број ученика значи и обавезу да се квалитет наставе стално унапређује. „То је један специфичан предмет који има за циљ не само да пренесе знање, већ и да формира личност ученика и зато је важна конструктивна, добронамерна сарадња Црква и верских заједница, које могу да спреме одговарајући кадар, са надлежним министарствима и свима који су укључени у тај процес како би тај предмет био у служби васпитно-образовног система“, рекао је Владика бачки Иринеј, председник Владине Комисије за верску наставу.

Извор: РТВ, Епархија бачка

НА ЦЕТИЊУ

XVII православни дечји сабор

Под слоганом „Крст је сила и знамење, крст је спасење“, на Цетињу је 3. септембра 2016. одржан XVII православни дечји сабор Црне Горе, посвећен предстојећем освећењу Саборног храма Светог Јована Владимира у Бару, манифестација која је окупила преко 1500 малишана из свих крајева Црне Горе.

Сабор је почео Светом Архијерејском Литургијом у Цетињском манастиру, коју су са свештенством

служили Митрополит црногорско-приморски Амфилохије и викарни Епископ диокијски Кирило.

На крају Литургије, Митрополит Амфилохије је у архипастирској беседи казао да је Господ благословио децу и да је старијима рекао да ако не буду као деца – неће видети царства небеског. Након Литургије, извођењем химне Сабора „Крстим се...“ манифестација је свечано отворена на платоу испред Цетињског манастира. Митрополит Амфилохије је рекао, отварајући манифестацију, да је његовом срцу овај сабор најмилији у последњих двадесет и шест година, откада седи у трону Св. Петра Цетињског. Потом су малишани, под руководством својих вероучитеља, кроз игру, песму, рецитације, цртање и друге облике изражавања показали своје знање из веронауке. На крају првог дела Сабора, проглашен је вероучитељ године – протиница Јелена Петровић, вероучитељица из Тивта. У поподневном делу манифестације организован је квиз знања из веронауке, који је ове године био посвећен хиљадугодишњици мученичке кончине Св. Јована Владимира. Организована је и ликовна радионица, а победницима квиза и најбољим учесницима ликовне радионице уручене су пригодне награде.

У послеподневном делу манифестације, Митрополит Амфилохије одликовао је златним ликом Св. Петра Другог Ловћенског гђу Радмилу Мишев за „материнско срце испуњено Христовом љубављу за сву светосавску децу и сву Божију децу света“ (уредника дечјег програма у Радију „Светигора“ и уредника *Светосавског звонца*). Професор Цетињске Богословије Драган Радоман одржао је предавање о Св. Јовану Владимиру.

Извор: Митрополија црногорско-приморска

НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Завршетак школовања кадета ВС

У параклису Покрова Пресвете Богородице у Војној академији у Београду, 3. септембра 2016, одслужена је Света Архијерејска Литургија са молебном за успешан завршетак

школовања 137. класе кадета ВА и 2. класе кадета ВМА.

Молебан је служио Преосвећени Епископ бихаћко-петровачки Атанасије (Ракита), уз саслужење главног војног свештеника Војске Србије протонамесника Слађана Влајића и јереја Славка Папића, војног свештеника у Војној гимназији.

Домаћин Епископу Атанасију био је начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић, са члановима колегијума Војне академије. Богослужењу је присуствовао бивши начелник ВА генерал у пензији Видосав Ковачевић, са још петорицом пензионисаних генерала. У току службе начелник ВА је прочитао Молитву Господњу. Владика Атанасије се обратио присутним кадетима топлим речима и поручио им да су они оно најбоље што ми имамо као народ, и да је веома срећан што је имао част да им пожели све најбоље у даљем животу и раду. После молебана, начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић и Владика Атанасије уручили су пригодне поклоне најбољим кадетима.

Извор: Епархија бихаћко-петровачка

У ВИДАЊУ

Отворена школа

У селу Видане код Клине на Косову и Метохији, 4. септембра 2016, свечано је отворен новоизграђени објект истуреног одељења Основне школе „Радос Тошић“ из Осојана. Његово Преосвештенство Епископ рашко-призренски Теодосије обавио чин освећења нове школе, у присуству представника Владе Србије и представника Срба са Косова и Метохије. Директор Канцеларије за Косово и Метохију Марко Ђурић изјавио је да је зграда нове школе у Видану резултат заједничког и сло-

жног рада Владе Србије, Епархије рашко-призренске и српских представника у покрајинским институцијама. „Једни су дали новац за зграду, други су дали новац за земљиште, а трећи су дали институционалну подршку да ова изградња буде спроведена“, рекао је директор Ђурић и истакао да ће се наставити заједнички рад „док не буду створени услови да Метохија, која је била окупљалиште и источник српског националног идентитета, духа и етноса, то поново буде“.

Отварању школе у Видању где је пре сукоба на Косову и Метохији живело више од 8.000 Срба, док данас живи око 500 српских повратничких породица, присуствовали су и представници Срба са Косова и Метохије. Заменик косовског премијера Бранимир Стојановић захвалио је Канцеларији Владе Србије за Косово и Метохију и истакао да је, захваљујући личном залагању Владике Теодосија и директора Канцеларије Марка Ђурића, изграђена школа на коју могу да буду поносни.

Извештај агенције Танјуг, фото: ИнфоЕРП

Извор: Епархија рашко-призренска

У МАНАСТИРУ КРКА

Нова школска година

Његово Преосвештенство Епископ далматински Фотије служио је 4. септембра 2016. Свету Архијерејску Литургију у манастиру Крка, и поводом почетка нове школске године обратио се ученицима Крчке богословије пожелевши им успешно школовање. „Нека је благословен овај почетак и учење науке која није слична ни једној људској. То је небеска наука и зато се она тешко усваја, али има дубоки смисао и добар разлог зашто баш око ње треба да се трудимо, јер ако достигнумо њу, достижемо и спасење у Христу“, рекао је Епископ Фотије

поручивши богословима да треба да теже чистоти и угледају се на ангеле Божије, да се од Светих мученика уче стрпљењу, од Светих Отаца аскетском подвигу, а од обичног народа смирењу и трпљењу.

Извор: Епархија далматинска

У НОВОМ САДУ

Архијерејска Литургија

У понедељак, 5. септембра 2016, на Оданије празника Успења Пресвете Богородице и на празник Светог свештенослужитеља Иринеја Лионског и Светог мученика Лупа, у Саборном храму у Новом Саду у наставку јутрења Свету Архијерејску Литургију служио је Епископ крушевачки Давид, уз саслужење Епископа новосадског и бачког Иринеја, Епископа јегарског Јеронима, братства Светог архангелске обитељи из манастира Ковиљ, братства Саборног храма и новосадских ђакона.

Празничну беседу произнео је Епископ Давид. Током Свете Литургије појали су појци школе црквеног појања „Свети Јован Дамаскин“ из Новог Сада.

После отпуста Свете Литургије, Владика Иринеј је у име присутног народа и своје лично име захвалио Његовом Преосвештенству Епископу крушевачком Давиду на начелствовану евхаристијским сабрањем, и на богомудрим речима исказаним у евангелској омилији.

Извор: Епархија бачка

У ЧАЈНИЧУ

Годишњица матуре

Генерација свршених богослова Београдске богословије (1970–1975) обележила је 41-годишњицу матуре, 5. и 6. септембра 2016. у Чајничу, на позив најстаријег у генерацији, протојереја-ставрофора Момира Васиљевића, старешине чајничког храма.

ОГЛАС

Цркви Ружици и капели Свете Петке на Калемегдану, потребна је нова радница – продавалица. Пријаве треба слати у коверти са адресом Црква Ружица, Калемегдан 6, 11000 Београд. Од документације неопходан је кратак животопис са бројем телефона ради контакта и писмена препорука надлежног пароха. Заинтересовани кандидати обавезно морају имати елементарно познавање рада на компјутерима, а пожељно је знање неког од светских језика.

После одслужене Свете Литургије и парастоса преминулим професорима и бившим колегама, одслужен је и акатист чудотворној икони Пресвете Богородице Чајничке, која је велика светиња овога краја и веома поштована и код муслимана.

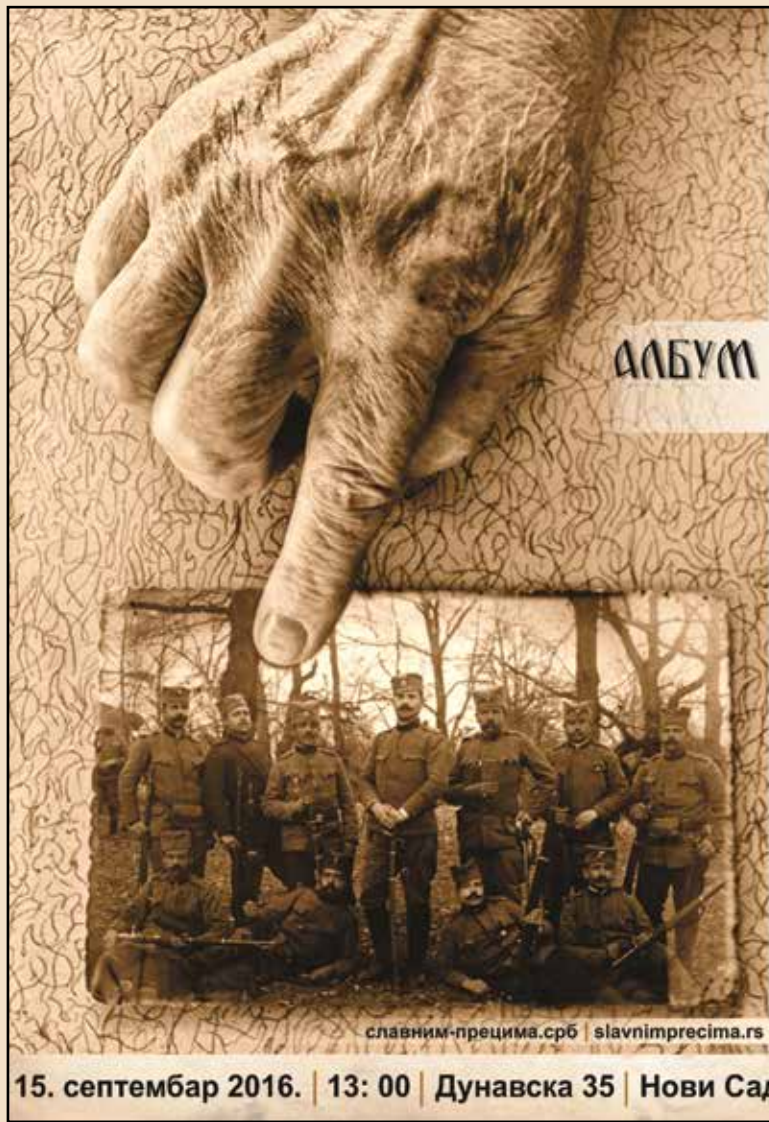
После трпезе љубави, учинили смо поклоничко путовање до манастира Свете Тројице у Пљевљима, где смо учествовали на вечерњем богослужењу, и целивали кивот Светог Саве и мошти више светитеља похрањених под сводовима ове светиње. Љубазношћу настојатеља манастира јеромонаха Владислава, упознали смо се са богатом историјом овог манастира и посетили ризницу која чува непроцењиво благо наше Свете Цркве.

Наш дводневни братски састанак свечано смо закључили у Чајничу, заблагодаривши Господу и Мајци Божијој за све, а потом и домаћину, проти Момиру и његовој најближој породици на изузетном гостопримству. Потом смо пред чудотворном иконом Светог Јована Крститеља прочитали акатист и молитву за срећан пут и поновно виђење наредне године.

Протођакон Сиван Рајајић

Савез потомака
ратника Србије
1912–1920.

позивају вас на
изложбу фотографија

АЛБУМ СЕЋАЊА НА НАШЕ ПРЕТКЕ ИЗ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Изложба фотографија пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ приказује фотографије, ратне дневнике, војничка писма, дописне карте, споменице и осталу историографску грађу учесника Првог светског рата. То су јединствена сведочанства о ратним авантурама и страдањима српског војника у ратним годинама, потиснуто са страница светске историје. Изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ резултат је жеље да се данас, сто година касније, ода дужна почаст том малом човеку из Великог рата за цивилизацију, и да се његово велико жртвовање за правду, истину, слободу и човечанство не избрише из нашег цивилизацијског памћења, већ постане културна баштина.

**Придружите нам се у намери да поносно
испричамо велику причу о нашим прецима!**

славним-прецима.срб | slavnimprecima.rs

15. септембар 2016. | 13: 00 | Дунавска 35 | Нови Сад

НАРУЏБЕНИЦА

Шифра претплате
(попуњава служба претплате)

**Претплаћујем се
на следеће часописе**
(означите жељени часопис
и начин претплате)

Име и презиме наручиоца:

ПТТ број и град:

Адреса:

Држава, епархија:

Часопис	Годишња претплата		Начин слања (важи за иностранство)	
	Србија	Иностранство		
<i>Православље</i>	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом	
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом	
<i>Православни мисионар</i>	500 динара	20€	Обичном поштом	
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом	
<i>Теолошки погледи</i>	900 динара	20€	Обичном поштом	
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом	
<i>Гласник СПЦ</i>	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом	
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом	
<i>Светосавско звонце</i>	690 динара	25€	Обичном поштом	
		30€ за Европу или 40€ ван Европе	Авионом	

Наруџбеницу слати на адресу: „Православље“ – Српска Патријаршија, Краља Петра 5, 11000 Београд, Србија